

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Ročník 35

37/2020

12. september 2020

Cena 0,60 €

ZALOŽIL EUDOVÍT ŠTÚR 1. AUGUSTA 1845

VYDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

LITERÁT PETER ŠTRELINGER –
TRAGÉDIA PROFESORA OTTA
Strana 4.DJUKANOVIĆ SI VYLOMIL ZUBY
NA PRAVOSLÁVNEJ CIRKVI
Strana 5.KOMPETENTNÝM NESVEDČÍ
NEPATRIČNÁ SAMOLÚBOSŤ
Strana 6.ŠEŠDESATJEDEN KROKOV
K SLOVENSKEJ IDENTITE
Strana 8.HOROLEZEC PAVEL POCHYLÝ –
OBDIVOVANÝ I ZATRACOVANÝ
Strana 10.

SLOVO O SLOVENSKU

V skromnom príbytku mojich starých rodičov visela na stene plátenná nástenka s textom: Keď je núdza najvyššia, pomoc Božia najbližšia. Jej poslanstvo – tak ako mnohokrát pri rôznych návštevách a príležitostiach – vybavilo sa mi teraz, keď sa chcem pridať na stranu riaditeľa matičného vydavateľstva Stanislava Muntágy, ktorý istotne nie predpokladá, ale v núdnej situácii kriticky odmietol prax pridelenia prostriedkov z Fondu na podporu umenia, o čom sme obšírnejšie informovali v SNN č. 35. Skúsený matičný editor verejne poukázal na problém, že Vydavateľstvo Maticy slovenskej od roka 2014, keď sa na MK SR zrušil grantový systém a sformoval spomenutý fond, je „s chirurgickou presnosťou vyradené z okruhu oprávnených žiadateľov vo všetkých podprogramoch, ktoré podporujú vydavateľské knižné projekty“. Riaditeľ FPU Jozef Kovalčík výhrady odmietol a vylúčil, žeby existovalo čosi také ako „zoznam“, kto si môže a smie nárokovať štátnu podporu, aj to, že rozhodovanie jednotlivých komisií o pridelení prostriedkov nevedie nijaký bočný úmysel, ale len a len kultúrny zreteľ...

Výše desať rokov viem ako starosta Umeleckú besedu slovenskú, najstarší spolok výtvarných umelcov, ktorý založila dobová kultúrna elita ešte v roku 1921. Na budúci rok oslávime storočnicu. Nebudem zoširoka vysvetľovať, kto všetko bol v jej radoch, akí umeleckí veľikáni, akými skúškami a čím všetkým prešlo toto občianske združenie za sto rokov (ne)existencie, ani sa to na tomto priestore nedá. Spomeniem len, že UBS prvý raz zanikla po nástupe fašizmu a druhý raz po nástupe komunizmu... November 1989 sa začal v jej budove. V marci 1990 obnovil spolok činnosť. Minister Snopko vzápätí zvláštnymi majetkovými prevodmi ho obral o majetok a strechu nad hlavou. Napriek tomu za tridsať uplynulých rokov pripravila UBS dvestosedemdesiat podujatí! Len Boh vie, koľkokrát som ho prosil pritom o pomoc...

Pánovi Kovalčíkovi z pozície najvyššieho, ktorý disponuje vážnemu úradu zodpovedajúcou administratívou, určite nebude zaťažko zistiť, koľko prostriedkov získala UBS z grantového systému ministerstva a koľko za čias „jeho fondu“ a aké kritériá pritom uplatnila príslušná komisia, keď sa tak za šesť rokov nestalo ani raz!

Emil SEMANCO

Boris Kollár vyzdvihol význam Maticy slovenskej pri formovaní našej štátnosti Rodokmeň slovenskej ústavy nevznikal ľahko

Matej MINDÁR – Foto: Pavol JAVORSKÝ

Pred dvadsiatimi ôsmimi rokmi prvého septembra 1992 poslanci vtedajšej Slovenskej národnej rady proklamačným hlasovaním prijali základný zákon budúceho štátu – Ústavu Slovenskej republiky. Zo sto tridsiatich štyroch prítomných poslancov stoštrnásť hlasovalo ZA, šesťnásť bolo PROTI a štyria sa zdržali. Za jej schválenie sa jednoznačne postavili poslanci HZDS, SNS a veľkej časti SDL. KDH spolu s maďarskými stranami bolo proti.

O tri dni neskôr 3. septembra 1992 bola za účasti mnohých významných hostí v priestoroch Bratislavského hradu slávnostne podpísaná vtedajším predsedom SNR Ivanom Gašparovičom a predsedom vlády Slovenskej republiky Vladimírom Mečiarom. Jej účinnosť nadobudla platnosť prvého októbra 1992. Na základe týchto historických udalostí bol prvý september ustanovený za štátny sviatok. Napriek niektorým pokusom o jeho zrušenie patrí tento deň medzi najvýznamnejšie míľniky slovenského národa v boji za samostatnú a demokratickú Slovenskú republiku.

■ NÁRODNÁ DISKUSIA

Predseda Národnej rady SR Boris Kollár pri tejto príležitosti vyzdvihol vo svojom príhovore v priamom prenose RTVS 1. 9. 2020 národno-emanipačný proces slovenského národa. „Slovenská národná rada prvého septembra 1992 prijala verejným hlasovaním a ústavou väčšinou sto štrnásť hlasov hierarchicky najvyššie postavený právny predpis mladého demokratického štátu – Ústavu Slovenskej republiky.“ Pripomenul, že jej prijatie sa stalo v roku zásadných zmien s väzbami na budúcnosť slovenského národa a národnostných menšín vyvrcholené prvého januára 1993 vznikom samostatnej a demokratickej Slovenskej republiky. „Tým sa dovŕšil stáročný národný pohyb na ceste k samostatnosti a k medzinárodne uznanéj demokratickej repub-

Predseda parlamentu Boris KOLLÁR ocenil prínos Maticy pre celú slovenskú spoločnosť už počas svojej prvej oficiálnej návštevy ustanovizne v Martine.

like.“ Podotkol tiež, že slovenská ústava nášmu mladému štátu vytvorila rozhodujúci právny rámec a definovala základné politické, demokratické, občianske, ľudsko-právne a sociálne piliere suverénnej republiky.

„Slovenský národ, občania Slovenska dostali najdôležitejší zákon moderného štátu, od ktorého sa odvodzujú všetky zákony a právne normy. Patrí každému občanovi, chráni jeho práva a slobody.“ Poznemenal, že naša ústava sa rodila v celonárodnej diskusii. „Jej rodokmeň nevznikal ľahko a bez problémov. Netreba zabúdať, že vznikala ešte v spoločnom federálnom štáte so všetkými mantinelmi vtedajšej federálnej politickej moci, ktorá zvierala, utľmovala a potláčala všetky

národné aktivity aj pri tvorbe našej ústavy.“

Dalej pripomenul, že pri jej tvorbe sa nepodieľali len vtedajšie politické strany a hnutia, ale aj mnohí občania.

■ POSLANIE MATICE

„Nemalú úlohu zohrala predovšetkým Matica slovenská, ale aj Štúrova spoločnosť, Iniciatíva Zvrchované Slovensko, Kongres slovenskej inteligencie či Literárny týždenník. Pripomínam to preto, lebo chcem vyzdvihnúť dôležitosť angažovania sa vás občanov tak v časoch vzniku ústavy, ako aj v súčasnosti, keď pred nami stoja mnohé výzvy a zmeny podporujúce demokraciu, slobodu a stabilitu nášho štátu.“ Predseda Národnej rady SR vo svojom príhovore

s veľkým poďakovaním ocenil a vyzdvihol všetkých jej tvorcov, že v náročnom a krátkom politickom čase vytvorili základné dielo – modernú Ústavu Slovenskej republiky. „Dokázala obsiahnuť Listinu základných ľudských práv a slobôd, a to vrátane práv sociálnych. Hlásime sa k politickému a ku kultúrnemu dedičstvu zo zápasov o naše národné bytie a vlastnú štátnosť. Hlásime sa k cyrilo-metodskému duchovnému dedičstvu. Preambula má vyvážený národný i občiansky rozmer. Patrí tak slovenskému národu, ako aj národnostným menšinám a etnickým skupinám. To je nepopierateľný fakt. Akékoľvek úvahy o jej zmene považujem za neprijateľné.“

■ HRDÍ NA ÚSTAVU

Na záver ozrejmil, že naša Ústava SR chráni ľudské, politické práva, práva národnostných menšín a etnických skupín, hodnoty demokracie a solidarity. „Máme byť zaslúžene hrdí na našu ústavu a rovnako všetci sa k nej musíme s úctou správať a tak i konať. V súčasnosti považujeme demokratické hodnoty a práva, ktoré nám zaručuje ústava, za samozrejme. Avšak naša sloboda nie je samozrejma. Môžeme ju ľahko stratiť a naše práva majú aj druhú stranu mince – povinnosť a zodpovednosť. Som rád, že máme demokratický štát a jeho Ústavu Slovenskej republiky. Veď patria všetkým našim občanom a nesmieme zabúdať najmä my politici, že ústava je pre politické reprezentácie svedomím našej modernej štátnosti.“

3 OTÁZKY PRE:

historika profesora Ivana LALUHU, blízkeho priateľa Alexandra Dubčeka

Stále sú rozhodujúce príčiny okupácie

• Vo vysielaní RTVS sme mohli nedávno sledovať film o tom, ako sa v bývalom režime rodila cesta Alexandra Dubčeka do talianskej Bologne v roku 1988. Ako ste to vnímali?

Film oživil moje spomienky, ako sme v zákutí Horského parku, čo by v utajení, pripravovali cestu Alexandra Dubčeka a jeho vystúpenie v Bologni na pôde starobylej univerzity. Film vznikol dlho, zrejme neboli hneď k dispozícii autentické nahrávky z pobytu Dubčeka v roku 1988 v Bologni a Taliansku a celý záznam jeho historického prejavu. Staršej generácii film pripomenul tieto udalosti a mladšia sa môže presvedčiť, kto bol Dubček, a vidieť, aká bola podstata totalitného režimu. Úsilie Dubčeka a občanov v roku 1968 nebolo márne, aj pre Európu sme prinášali niečo nové. Pociťoval som hrdosť nad tým, že Dubček a naša generácia

sa nebáli hovoriť a presadzovať svoju pravdu a predstavu o tom, ako sme chceli žiť...

• Nasledujúce desaťročia počas tzv. komunistickej normalizácie pohyb spoločnosti k progresu riadne pribrzdili...

Lenže po rozpade takzvaného socialistického tábora vývoj nabral novú dynamiku a Dubček napriek rôznym prekážkam bol pri tom. Musel byť z vôle občanov akceptovaný aspoň čiastočne! Rozmýšľal som počas filmu o tom, ako veľa pre politiku a spoločnosť znamená morálny profil politika a hodnoty, ktoré uznáva. Škoda, že sme náš inovatívny potenciál z roka 1968 nemohli využiť viac ani vtedy, ale ani po roku 1989, keď sme boli málo podnetní a v podstate len reprodukční. Z ohlasov na film je zrejme, že zaujala Dubčekova autenticita v osob-

nom, súkromnom živote. Zároveň vidno praktiky ŠTB a mladá generácia môže vnímať charakter bývalého režimu.

• Filmové spracovanie týchto dôležitých historických udalostí je dôležité nielen z hľadiska archívu historických míľnikov slovenského národa, ale aj z dôvodu, že dnešná mládež v súčasnosti menej číta vedecko-historické knihy. Film si však pozrie. Čo je na filme podstatné?

Že nejde len o okupáciu, len o 21. august. Kľúčové je to, čo ho vlastne vyprovokovalo. Prečo prišli vojská? Zamedziť obrodný proces, jeho ucelený koncept – Akčný program. Teda snaha vymeniť totalitný systém za demokraciu. Preto to malo taký ohlas vo svete.

Zhovárať sa Dušan D. KERNÝ
Foto: archív SNN

V SNN 38/2020
SI PREČÍTAŤE

■ Polemika: Generála Milana R. ŠTEFÁNKA nevedli na návrat do vlasti nijaké súkromné pohnútky
■ S bratom Šavolom o následkoch pandémie COVIDU-19: „Neprestaňme byť nadšencami!“
■ V historickej bitke pri Moháči totálne zlyhali uhorskí magnáti, kniežatá, zemaniam a grófi

Súd oslobodil Mariana K. a Alenu Zs. spod obžaloby v kauze Kuciak

Séria nepriamych dôkazov nestačila

Ivan BROŽÍK – Karikatúra: Andrej MIŠANEK

Senát Špecializovaného trestného súdu oslobodil spod obžaloby v kauze vraždy novinára Jána Kuciaka a jeho snúbenice Martiny Kušnírovej obžalovaných Mariana Kočnera a Alenu Zsuzovú. Obžalovaného Tomáša Szaba súd uznal vinným a vymeral mu trest dvadsaťpäť rokov odňatia slobody. Rozsudok nie je právoplatný. Rodičia zavraždených opustili po prečítaní rozsudku pojednávacu miestnosť. Kým Marian K. zostáva vo väzbe pre kauzu zmenky, Alenu Zs. pár hodín po oslobodzujúcom rozsudku a krátko po prepustení z Leopoldova zatka polícia.

Prevezli ju do NAKA v Nitre, kde prokurátor navrhne jej opätovné vzatie do väzby. Proti rozhodnutiu Senátu Špecializovaného trestného súdu vo veci vraždy dvoch mladých ľudí sa odvolal prokurátor, rozhodovať tak bude Najvyšší súd SR.

■ OFICIÁLNE A NEOFICIÁLNE

Sudkyňa v rozsudku odôvodnila, že nebolo preukázané, že skutok, za ktorý boli obžalovaní Marian K. a Alena Zs., spáchali. Súdsudil

Mariana K. len za nedovolené ozbrojovanie, a to na peňažný trest päťtisíc eur alebo na náhradný trest väzenia päť mesiacov. Tomáša Sz. zároveň súd uznal za vinného z vraždy podnikateľa Petra Molnára z Kolárova. Za rozhodnutím neoficiálne stáli aj vzťahy vo vnútri senátu, dvaja jeho členovia prehlasovali predsedníčku.

„Je to zle, vidno, že spravodlivosť ešte na Slovensku nezačala úradowať. Bojujeme ďalej,“ povedala matka zavraždenej Martiny. Je presvedčená,

že za vraždou je Marian K. a ďalší. „Všetky finančné skupiny,“ podotkla, no nechcela ich menovať. O vine Mariana K. je presvedčený aj Jozef Kuciak, otec zavraždeného novinára. Vidí ho za objednávku vraždy. Pýta sa, kde by Tomáš Sz., vinný z účasti na vražde, prišiel k toľkým peniazom, ktoré za vraždu objednávateľ zaplatil.

■ ŠOKOVANÁ PREZIDENTKA

Prezidentku verdikt podľa jej slov šokoval. „Verdikt súdu ma šokoval a potre-

bujem porozumieť jeho odôvodneniu. Rešpektujem ho, ale očakávam, že hľadanie spravodlivosti sa nekončí a bude pokračovať na Najvyššom súde SR. Myslím na rodičov Jána a Martiny a prajem im veľa sil v tejto ťažkej chvíli. Oni aj my všetci si zaslúžime vidieť vyvodenie zodpovednosti proti

tým, ktorí si vraždu ich detí objednali a sprostredkovali,“ povedala hlava štátu v reakcii, ktorú TASR zaslal jej hovorca Martin Strižinec.

„Nezostáva nič iné, len dúfať, že sudcovia rozhodli na základe dôkazov a faktov, a nie na základe niečoho iného.“ Povedal predseda Národnej rady SR Boris Kollár. Informoval tiež, že rešpektuje každé rozhodnutie súdov. Premiér Igor Matovič na sociálnej sieti napísal: „Vyzerá, že nateraz sa evidentní strojcovia vraždy chcú spravodlivosti vyšmyknúť z pazúrov... Verme, že spravodlivosť si ich oboch počká.“

■ DÔSLEDKY VRAŽDY

Novinára Jána Kuciaka a jeho snúbenicu Martinu Kušnírovú zastrelili 21. februára 2018 v ich dome v obci Veľká Mača. Po dvojnásobnej vražde sa konali pochody za Jána a Martinu a Za slušné Slovensko, ktoré organizovala rovnomená iniciatíva. Situácia po vražde si vyžiadala zmenu vlády, kabinet Roberta Fica vystriedala vláda Petra Pellegríniho.

Koniec školských prázdnin priniesol aj návrat obmedzení

Rúška nezahalia verejné pochybenia

Roman KALISKÝ-HRONSKÝ – Karikatúra: Ľubomír KOTRHA

Bol posledný týždeň pred koncom prázdnin. Krízový štáb zasadal dlho, a to nikdy nevestí nič dobré. Dozvedeli sme sa, ktoré štáty sú v červenej zóne, aké budú karantény pri návratoch zo zahraničia od prvého septembra, ako deti v školách budú orúškované, že ľudia môže byť na akcii v exteriéri iba tisíc a v interiéri päťsto, aj to, že polícia sprisní kontroly a sankcie.

Potom prišlo prevkapanie. Terčom mnohých reakcií na nosenie rúšok sa po stretnutí odborníkov stala prvá viceprezidentka PZ SR Jana Maškarová, ktorá mala počas tlačovej konferencie po skončení rokovania konzília odborníkov rúško pod nosom.

■ ZLÝ PRÍKLAD

Viceprezidentka v súvislosti s reakciami verejnosti poskytla svoje oficiálne vyjadrenie: „Vážení občania, ako ste si mohli všimnúť, na včerajšej tlačovej konferencii mi rúško nezakrývalo nos, čo nie je správne. Napriek tomu, že to rozhodne nebol môj zámer a viem, ako sa rúška majú správne nosiť, chcem sa vám touto cestou ospravedlniť. Rúško sa mi muselo zosunúť postupne

z nosa počas môjho vystúpenia, keď som sa maximálne sústredila na prezentáciu pre médiá a verejnosť, a tak som si to nevšimla. Na druhej strane to bude možno aj na niečo dobré, lebo som zaregistrovala moje fotografie na rôznych stránkach, kde občania na tento omyl upozorňujú. Azda ešte viac ľudí sa vďaka tomu dozvie, že rúško patrí aj na nos.“

Každý videl, že ctená dáma už prišla k mikrofónu s rúškom pod nosom. Vyhlásila, že občania budú kontrolovaní a aj pokutovaní. Nemusí sa za rúško ospravedlňovať. Mala by však zverejniť, kedy a akú pokutu si udelí.

■ POLITICI A RÚŠKA

S koncom prázdnin vonku riadne zahrnelo. Búrky rozohnali kúpaliská

a predseda vlády sa prihovril cez obrazovky občanom. Vraj je potrebné riadiť sa odporúčaniami epidemiológov, a zvlášť to platí pri hromadných akciách. Nuž, azda to platí aj pre politikov a ich známych. Hromadné akcie sú napríklad aj svadby, a koncom augusta sa konali hneď dve veselá, ktoré zaujali slovenskú verejnosť. Na prvej svadbe bol ženichom predseda poslaneckého klubu Michal Šipoš. Medzi hosťami v Hanušovciach nad Topľou bolo viacero jeho kolegov, svedkom nebol nikto iný ako premiér Igor Matovič. Na hostine nechýbali poslanci Kristián Čekovský, Jozef Pročko, Gábor Grendel či minister financií Eduard Heger. Okrem G. Grendela pri pohybe v interiéri nemal nikto z nich rúško. Fotografie prebehli médiami veľmi rýchlo...

■ RÚCHA A RÚŠKA

Poslanec J. Pročko vysvetľoval: „V kostole a všade, kde sme boli na verejnom mieste, sme mali rúška. Svadba je však neverejné podujatie a neviem si predstaviť, ako by niekto pil, tancoval a jedol v rúšku. Ale súhlasím s opatreniami. Na verejných miestach treba ísť príkladom a byť zodpovedný. Inak som na FB nevidel jediné svadbu s rúškami za tento víkend.“ Premiér Igor Matovič sa k tomu verejne nevyjadril.

Iná svadba s prítomnosťou politikov sa konala aj v obci Kolta. Pred oltárom ako nevesta stála hovorkyňa Richarda Sulíka. Na svadbe nechýbali členovia SAS s predsedom R. Sulíkom, členmi K. Galekom, J. Cigánikovou, J. Drobom či M. Klusom. Ani na tejto súkromnej spoločenskej udalosti nemali politici rúška.

Čo si o tom všetkom má myslieť verejnosť, ktorej sa už pred koncom prázdnin vyhrážali policajní potentáti prísnymi kontrolami aj sankciami?

VŠIMLI SME SI

Za vyše štyridsať rokov, čo sa „pohybujem“ v ľubovnianskom regióne, som v tomto farbistom, spevavom i krojovanom prostredí zažil nejedno kultúrne podujatie, či to už bolo v Zamagurí medzi tamojšími goralmi, pod Levočskými vrchmi medzi potomkami nemeckých Sasov alebo v Ľubovnianskej vrchovine u miestnych Rusínov, kde v Jarabine alebo Kamienke má popri dávnej drotárskej tradícii stále domovské právo aj folklór.

Integrálnou zložkou súboru Barvink je jeho kapela so špecifickým zvukom tradičných nástrojov, vedená vedúcim súboru Martinom KARAŠOM (s harmonikou).

Barvinkova Kamienka

Práve Kamienka je známa tým, že sa tu akoby otvárala sezóna folklórnych podujatí, keď už na prahu leta oživa amfiteáter Dubné spevom a tancami na festivale slovenských Rusínov a Ukrajincov. Keď sme sa s Ing. Martinom Karašom, riaditeľom Ľubovnianskeho osvetového strediska, ktoré je spoločne so Zväzom Rusínov a Ukrajincov SR a s obcou Kamienka jedným z organizátorov festivalu, obzreli za jeho tohtoročným jubilejným päťdesiatym piatym ročníkom, zhodli sme sa, že bol v mnohých ohľadoch netradičný. V prvom rade už tým, že sa z pôvodného termínu začiatkom júna „prekladal“ vinou koronavírusu na nevedno kedy a dlho sa rozhodovalo, či sa vôbec uskutoční. Keď padla definitíva, že festival bude, program sa z tradičných dvoch dní zredukoval iba na jeden deň – dvadsiateho tretieho augusta. A kým počas týždňa vrcholilo leto, festivalová nedela zasiahla kraj slotu. Pre dážď sa neuskutočnil zvyčajný folklórny sprievod a z Dubného vyhnal pestrú folklórnu spoločnosť pod strechu kultúrneho domu v obci. Už predpoludním desať speváckych skupín sa tu usilovalo získať vavrín víťaza v súťaži Holose, holose... Titul laureáta z Kamienky si vyspievala Dubrova zo Zubného a popoludní sa pridala k spevákom a tanečníkom v hlavnom programe Barvinkovej Kamienky, kde prítomných zabávali Kečera z Jakubian, Poráčan z Poráča, Javorina z Torsyiek a ďalšie telesá s domácim Barvinkom, ktorý tentoraz predviedol v štyroch obrazoch práve drotárske tradície spojené s týmto krajom. No a napokon „zlatý klíncec“ – vystúpenie slávneho prešovského PULS – také, ako sa na veľké jubileum patrí!

Emil SEMANCO
Foto: Nikola ŠKVAROVÁ

Zástupcovia ZSI KORENE vystúpili pred slovenským parlamentom

Prišli si uctiť pôvodnú ústavu

Pri príležitosti dvadsiateho ôsmeho výročia prijatia Ústavy SR sa prvého septembra 2020 uskutočnila pred Národnou radou SR tlačová konferencia Združenie slovenskej inteligencie KORENE, na ktorej zhodnotili stav slovenskej spoločnosti. Mimoriadnu pozornosť venovali aj aktuálnemu návrhu novely zákona o štátnom občianstve.

Úvodné slová patrili predsedovi Združenia slovenskej inteligencie KORENE akademickému maliarovi Viliamovi Hornáčkovi. „Sme tu na to, aby sme pomáhali zmyslu slovenských dejín. Zmyslom národného štátu od čias Rastislava, ktorý bol autorom aj realizátorom svojej moci národného štátu Slovákov, bolo, aby Slovensko bolo slovenské, aby Slovensko patrilo Slovákom. My sme si prišli osláviť pôvodnú Ústavu Slovenskej republiky, nie súčasnú, ktorá bola niekoľkokrát novelizovaná a zbavená veľkej časti suverenity, najmä jej veľkou novelou v roku 2001.“

Margaréta Vyšná prečítala Stanovisko členov Generácie 2020 ku Dňu Ústavy Slovenskej republiky. „My generácia 2020 ako príslušníci slovenského národa žiadame v Deň Ústavy Slovenskej republiky, jedného z najvýznamnejších štátnych sviatkov, nielen zachovanie súčasného znenia Preambuly Ústavy Slovenskej republiky, ale aj jej posilnenie v zmysle národnej identity. Ešte stále sme tu my Slováci, najpočetnejšie spoločenstvo s najsilnejšou a najstaršou kolektívnou identitou s neodňateľnými štátnymi právami i ambíciami a žiadne mocenské menšinové záujmy či tzv. moderné

vízie nebudú diktovať, uzurpovať si a vydierať taký starobyľný a skúsený národ, ako je národ slovenský. Zruše-

zdecimované. „Je tu minimálne desať percent ľudí, ktorí nemajú koho voliť, nemajú výraz svojich hodnôt, názorov, prezentovaných politikmi. Ako sa to mohlo stať, na to bolo a ešte bude veľa analýz.“ Zástupca Zväzu protikomunistického odboja rímskokatolícky kňaz Ján Košíar pripomenul, že s odstupom času dnes môžeme vidieť, že dôležitejším zlomom v dejinách Slovenska v druhej polovici 20. storočia viac než 17. november bol prvý január 1993, keď bola obnovená slovenská štátna samostatnosť. „Stojíme tu pred našim parlamentom, ktorý prijal najvyšší zákon štátu, ktorý síce vtedy ešte neexistoval, ale cesta k obnoveniu našej štátnosti už bola otvorená. Spoločnosť slovenskej inteligencie Korene už 11. septembra 1991 adresovala výzvu občanom a politickým subjektom ako program národných síl pre voľby 1992 a o potrebe vyhlásenia zvrchovanej Slovenskej republiky ako subjektu medzinárodného práva.“ Ďalší zástupca zväzu expozlanec Rafael Rafaj poznamenal, že Ústavu Slovenskej republiky dnes nerešpektujú mnohí politici, ale ani štátne orgány. Po skončení tlačovej konferencie odznela štátna hymna SR.

Text a foto: Matej MINDÁR

ČO INÍ NEPIŠU

Účastníci tlačovej besedy ZSI Korene pred budovou Národnej rady SR

nie Dňa Ústavy Slovenskej republiky, ako to navrhujú ešte nezrelí, tzv. politickí zástupcovia, by bol jasný signál na odovzdanie štátu uzurpátorom.“ Podľa politológa Romana Michelka národné sily boli vo februári tohto roka

Vstane KDH z popola?

Roman MICHELKO

Koncom augusta malo snem Kresťanskodemokratické hnutie (KDH). Táto strana vznikla pred vyše tridsiatimi rokmi vo februári 1990 a až do roka 2016 bola vždy prítomná aj v parlamente. V roku 2016 jej však chýbalo dvetisíc hlasov, aby dosiahla parlamentné kvórum. Do roka 2016 možno KDH charakterizovať ako stranu funkcionárov. Straníci bossovia si úzkostlivo strážili svoje pašaliky, kde neobmedzene vládli, a tento mocenský kartel nebolo možné nijako rozbiť. Tým sa však strana uzavrela do seba, nedostávala transfúziu novej krvi a skončila postupnou stagnáciou, ktorá ju nakoniec doviedla mimo parlamentu. Skutočnosť, že novým predsedom sa stal Alojz Hlina, ktorý do KDH vstúpil len pár týždňov pred snemom, svedčila o tom, že strana bola v dlhodobom rozvrate. Treba však uznať, že Hlina sa svojho postu

ujal veľmi rázne. Zásadným spôsobom zmenil stanov, obmedzil moc straníckych bossov, zaviedol pravidlo trikrát a prestávka do volených funkcií a zaviedol do politického marketingu tejto strany aj výrazné prvky gerila marketingu. Strana pod jeho vedením začala mať aj viaceré pozitívne výsledky. Vo voľbách do Európskeho parlamentu sa jej podarilo presadiť dvoch poslancov, získala post jedného župana, primátorku krajského mesta, dokonca podľa počtu starostov primátorov a miestnych poslancov je stále druhou stranou hneď po Smere.

Bohužiaľ, Alojz Hlina urobil pred parlamentnými voľbami aj viaceré fatálnych chýb. Ale ako to na Slovensku býva, kritika za chybné kroky prišla až po debakli. Faktom však ostáva, že predsedníctvo KDH nikdy nedokázalo Hlinu skorigovať. Najväčšou chybou KDH bolo, že so

svojimi prirodzenými hodnotovými protivníkmi – liberálmi z Progresívneho Slovenska, podpísali „pakt o neútočení“. Práve tento pakt potom Igor Matovič sice veľmi podlo, zákerne, ale aj mediálne účinne premenoval na „pakt s diablom“ a zne-

KOMENTÁR

istil množstvo potencionálnych voličov KDH.

Druhá fatálna chyba, ktorú Alojz Hlina urobil, je, že povýšil svoje osobné antipatie nad potreby strany a odmietol integrovať na kandidátku KDH ľudí z Kresťanskej únie. Z dnešnej perspektívy je jasné, že ak by Anna Záborská a Richard Vašečka boli na jeho kandidátke, KDH by bolo v parlamente. Pritom Kresťanskej únii stačili štyri miesta na kandidátke, z toho dve zvoliteľné. To, že KDH týmto odmietnutím ris-

kuje, si uvedomovali viacerí členovia predsedníctva, rovnako ako si uvedomovali, že Igor Matovič aj túto nahrávku na smeč maximálne využije na oslabenie KDH, keď sa ľudia z Kresťanskej únie ujal...

Nanešťastie, tento spor Alojz Hlina na predsedníctve vyhral a verejná kritika sa ozvala až po voľbách, ktoré pre KDH skončili krachom. Hnutie so ziskom 4,65 percenta sa už druhýkrát po sebe nedostalo do parlamentu. Hlina ešte v priebehu volebnej noci oznámil svoju abdikáciu.

Novým predsedom KDH sa stal po sneme Milan Majerský, bývalá dvojka strany, prvý podpredseda KDH a prešovský župan. Majerský však v rámci KDH predstavuje najmä „predhlinovskú“ kontinuitu a po tejto voľbe niet pochýb o tom, že KDH pod jeho vedením sa bude oveľa viac podobáť na KDH pred Hlinovou érou. Otázne je, či to bude na návrat do parlamentu stačiť. Symptómom skutočnosti, že „Majerského“ KDH sa vracia do starých kolají, bola aj účasť všetkých bývalých predsedov KDH na sneme, teda Čarnogurského, Hrušovského aj Figela. Bola to akási demonštrácia návratu KDH k normálu. Zaujal aj prejav Čarnogurského,

ktorý vyzval, nové vedenie KDH, aby v sebe integrovali všetky prvky kresťanskej politiky. Toto je však skôr zbožné pranie, ako realita. Nový predseda zároveň dal jasne najavo, že nevníma Alojza Hlinu ani ako jedného zo svojich najbližších spolupracovníkov. Je to logické, ich politické štýly sú priam diametrálne odlišné. Alojz Hlina vždy bol a bude neriadena strela. Ak by bol podpredsedom KDH, Milan Majerský by sa takmer denne vybijal v dementovaní Hlinových politických eskapád. Preto je logické, že ho nemohol navrhnuť na post podpredsedu, ba dokonca – keď ho navrhli delegáti snemu (získal asi tretinu hlasov) – pohrozil odstúpením, ak Hlinu zvolia. Pre budúcnosť KDH tento výsledok snemu nevedí nič dobré. KDH by malo šancu len vtedy, ak by na jednej strane dokázalo integrovať Hlinovu energiu, aktivizmus a nesporne úspešný politický marketing. Na strane druhej by strieľalo, aby sa nikdy neprekročili isté hranice, ktoré si konzervatívna strana musí ustrážiť. No a, samozrejme, súčasťou politiky sú aj nevyhnutné personálne kompromisy a spojenectvá z rozumu, kde osobné antipatie musia byť obetované na úkor spoločného výsledku.

Verejnosť nie je sudcom

Roman KALISKÝ-HRONSKÝ

Senát Špecializovaného trestného súdu v Pezinku vo štvrtok 3. septembra oslobodil spod obžaloby v kauze vraždy novinára Jána Kuciaka a jeho snúbenice Martiny Kušnírovej obžalovaných Mariana Kočnera a Alenu Zsuzsovú. Rozhodnutie súdu zaskočilo celú verejnosť i politikov, medzi nimi aj prezidentku Zuzanu Čaputovú. „Verdikt súdu ma šokoval a potrebujem porozumieť jeho odôvodneniu. Rešpektujem ho, ale očakávam, že hľadanie spravodlivosti sa nekončí a bude pokračovať na Najvyššom súde SR. Myslím na rodičov Jána a Martiny a prajem im veľa síl v tejto ťažkej chvíli. Oni, aj my všetci si zaslúžime vidieť vyvodenie zodpovednosti voči tým, ktorí si vraždu ich detí objednali a sprostredkovali,“ uviedla prezidentka. Predseda parlamentu Boris Kollár bol zdržanlivejší. Vyhlásil, že treba počkať na

rozhodnutie Najvyššieho súdu SR a potom sa uvidí, čo bude ďalej. Vyjadril sa aj premiér Matovič: „Vyzerá to, že nateraz sa evidentní strojcovia vraždy chcú spravodlivosti vyšmyknúť z pazúrov ... verme, že spravodlivosť si ich oboch počká,“ napísal na sociál-

POZNÁMKA

nej sieti. „Úlohou nás všetkých by malo byť strážiť nezávislosť rozhodovania súdnej moci,“ dodal Matovič s tým, že po štvrtku podľa neho ľudia nebudú viac dôverovať slovenskému súdnictvu. Dodal, že sudy majú rozhodovať na základe evidentných dôkazov, ak ich v tomto prípade vyhodnotili ako nedostatočné, o niečom to podľa neho svedčí.

Súdna moc má byť nezávislá. Sudca má rozhodovať na základe dôkazov, ktoré má k dispozícii v pred-

metnej veci, a nie na základe toho, čo si ľudia prajú alebo sa im javí ako správne či spravodlivé. Je jasné, že korupcia v slovenskom súdnictve je prítomná ako rakovina. Aj kvôli pôsobeniu M. Kočnera na konkrétnych sudcov, ktorí sú buď vo väzbe, alebo ich vyšetrujú na slobode. Lenže nie všetci sudcovia sú skorumpovaní.

Premiér a prezidentka sa na druhý deň stretli na pracovných raňajkách aj s predsedom parlamentu. Matovič i Čaputová už vyhlásili, že ako ústavní činitelia nemôžu ovplyvňovať nezávislosť súdnej moci. Tá by nemala podliehať ani verejnej mienke. Zatiaľ to vyzerá tak, že po verdikte súdu prvého stupňa nikto nezvoláva ľudí do ulíc. Aj keď náznaky boli. Takáto nepriamo výzva zaznela z úst nemenovaného politológa v rámci televíznej debaty. Demonštrácie sa konali po vražde nevinných obetí vo

februári 2018 a dôsledkom bolo aj odstúpenie ministra kultúry Maďariča, potom ministra vnútra Kaliňáka a napokon i premiéra Fica. Tlak verejnosti na vyšetrovanie prípadu vraždy bol enormný.

„Práve v takýchto kauzách je dôležité, aby sudca ostal nestranný a nezávislý a ustál to v sebe. Tým ochráni nás všetkých, tým ochráni spravodlivosť. Na základe dôkazov, ktoré vnímal ako kľúčové a podstatné, ak tak rozhodol a má za to, že je nevinný, tak to treba rešpektovať,“ uviedla ministerka spravodlivosti Kolíková. Dodala, že v danej veci bude rozhodovať Najvyšší súd SR, takže nie je dôvod na momentálne spochybňovanie rozhodnutia.

Verejnosť má svoj názor na mnohé súvislosti okolo prípadu Kuciak. Obvinený Kočner bol odsúdený na devätnásť rokov za kauzu zmenky a Zsuzsová je obvinená za objednávku troch nevykonaných vražd. Všetko je otvorené a spravodlivosť nepovedala posledné slovo. Verejná mienka nie je veľmi naklonená zásade prezumpcie nevinny, veď Kočnera pozná ako aktéra mnohých afér od roka 1990. Ostáva len veriť, že Božie mlyny melú pomaly, ale isto.

SPOZA OPONY

Nedávno jeden veľmi aktívny autor, ktorý píše veľkopošne tak pre slovenské, ako aj české médiá, tvrdil, že Alexander Dubček bol zbabelec a darebák. Prevrátil tak tradičnú atmosféru mediálnych spomienok počas 21. augusta naruby...

Je to výpad, ktorý aj po toľkých desaťročiach dokazuje, ako je dôležité zaoberať sa našimi dejinami a osudmi jednotlivých ľudí v nich. Stále je o čom písať, hovoriť, stále je mnoho vecí zo života veľmi mnohých ľudí nedopovedaných alebo preinačovaných.

Výpad proti Dubčekovi, svetovo najznámejšom Slovákov, dáva tisíc a jeden dôvod zaoberať sa našimi dejinami. Ako aj pokusi neustále ich prepisovať.

V roku 1968 nešlo, ako to niektorí dnes tvrdia, o súboj dvoch komunistických gangov, dvoch komunistických klik v jednej strane vedených Novotným a na druhej Dubčekom. Najmä nám Slovákom išlo o nápravu mnohého – od ekonomiky počnúc a dejinami končiac. Išlo o uznanie významu SNP. O zavrnutie

stigmaty buržoázných nacionalistov. O vytvorenie podmienok na vznik rovnoprávnosti v česko-slovenskej federácii.

Pre nás Slovákov nie je ešte aj dnes bez významu pripomenúť si, že Akčný program dubčekov-

lamente a od jej podpory závisí aj vláda a vládnutie...

Vytvorenie programu federácie napokon umožnilo bezpríkladne mierový ústavný zánik federácie a vznik dvoch samostatných štátov.

Prečo sa treba vracat' k roku 1968

Dušan D. KERNÝ

skej éry obsahoval aj požiadavku federácie; až na tom základe sa vytvorila prípravná vládna komisia na čele s Gustávom Husákom. Federácia, ktorá napokon vznikla, umožnila, že na Slovensku pookupačná normalizácia prebehla oveľa miernejšie ako v Českej republike. Tam masové čistky majú dozvuk dodnes – v komunistickej strane zostali totiž po státisícových čistkách len najpravovernejší. Preto aj pretrvala doteraz. Komunistická strana v Čechách a na Morave je stále aktívna, je nepretržite v par-

Ako ma nepretržite na to upozorňuje profesor Ivan Luluha, bol vytvorený ucelený program, Akčný program. Ten otriadol tak sovietskym vedením, ako aj konzervatívnymi „socialistickými“ štátmi. V onej ére medzinárodnej spolupráce bol československý program aj vo vtedajšej Európe a ešte stále silnej lavici pozoruhodný a inšpiratívny. Ako pripomína historik a Dubčekov priateľ Ivan Luluha, prvý predseda zahraničného výboru novo konštituovaného slovenského parlamentu,

v roku 1968 sme boli pre Európu inšpiráciou. Po roku 1989 sme už len preberali, ale ničím novým – na rozdiel od roka 1968 – sme my Slováci už Európe neprispeli.

SNN v minulom čísle v krátkosti upozornili aj na film o tom,

historicky prvý politický dokument, ktorým nás Dubček prihlásil k Európe, k tomu, čo dnes nazývame európske hodnoty.

Prebral som ten film s prof. Luluhom. Pomerne obširne sa v ňom podáva svedectvo o onej pozoruhodnej udalosti. Hovoril mi tiež, že ten film s vročením 2018 vznikol pre rôzne okolnosti dlho. Pripravoval sa už dlho pred týmto dátumom. Pred niekoľkými rokmi ho mali premietnuť za účasti režiséra na medzinárodnej konferencii o Dubčekovi v jeho rodnom Uhrovci. No nestalo sa tak. Pokiaľ viem, doteraz neodznalo ani svedectvo plukovníka paradesantných jednotiek. V rámci priprav jedného z filmov o Dubčekovi ho osobitne nakrútila ešte pred rokom 2005 spravodajkyňa Slovenského rozhlasu v Moskve. Zvukovú časť svedectva rozhlas odvysielal...

Veliteľ 119. gardového paradesantného pluku po rokoch prijal spravodajkyňu v rodnej Ufe, hlavnom meste Baškirska, aby jej vyrozprával, ako onej noci zatýkal Alexandra Dubčeka a ako sa na to pozerá po rozpade Sovietskeho zväzu.

Ešte stále nie je všetko dopovedané.

Uplynulé desaťročia vniesli do miestnej a regionálnej kultúry množstvo problémov

Kompetentní by mali odložiť nepatričnú samolúbošť

Zhovárал sa Matej MINDÁR – Foto: archív A. K. a SNN

Tradičná slovenská kultúra je neoddeliteľnou súčasťou našej národnej identity. Celosvetová pandémia nového koronavírusu priniesla vážnu ekonomickú krízu aj v tomto segmente. Najviac ohrozená je miestna a regionálna kultúra. Viac a podrobnejšie sme o tomto probléme hovorili s predsedom Asociácie kultúrnych inštitúcií Slovenska (AKIS) Alfonzom KOBIELSKYM.

• V roku 2014 ste prišli s myšlienkou vytvorenia Asociácie kultúrnych inštitúcií Slovenska. Prečo ste sa rozhodli vytvoriť toto združenie?

V sektore miestnej a regionálnej kultúry je množstvo problémov, ktoré sa naakumulovali v posledných desaťročiach. Viacerí riaditelia kultúrnych inštitúcií, ktorí denne zápasia s týmito problémami, zareagovali na moju výzvu. Spolu sme sa rozhodli, že sa pokúsime o zjednotenie tohto sektora. Zanalyzujeme nahromadené problémy, zadefinujeme jednotlivé riešenia a pokúsime sa presvedčiť vládu o správnosti našich návrhov. Ak presvedčíme kompetentných o potrebe zmien v tomto sektore, budeme aktívni pri ich zavádzaní do praxe.

• Na čo sa asociácia prednostne zameriava?

Asociácia kultúrnych inštitúcií miest a obcí Slovenska (AKIS) je mimovládna organizácia, ktorej cieľom je prehlbovať výchovu a vzdelávanie občanov Slovenska, vytvárať vhodné ekonomické a technické podmienky na prezentáciu živej a inovatívnej umeleckej tvorby, tradičnej kultúry, divadla, tanca, hudby, filmu, výtvarného umenia, súčasnej vizuálnej kultúry a umenia nových médií na regionálnej a miestnej úrovni. Kultúra vlastne stanovuje, čo je normálne a čo normálne nie je. Z toho teda jasne vyplýva, že „prvoradou a podstatnou úlohou kultúry je výchova“. Kultúru chápeme ako komplex špecifických názorov, predstáv, presvedčení, ideálov, ktoré tvoria tradíciu spoločnosti, ako komplex intelektuálnych, estetických a morálnych cieľov (hodnôt), ktoré spoločnosť chápe ako cieľ svojej organizácie, ako dobro, ktoré sa má dosiahnuť určitým spôsobom života. Hlavnou činnosťou Asociácie je presadzovanie spoločných záujmov kultúrnych inštitúcií smerom k orgánom štátnej správy a samosprávy, verejnosti a zahraničiu.

• Koľko mestských a obecných a regionálnych kultúrnych inštitúcií je v tomto združení?

V súčasnosti tvorí členskú základňu tridsaťosem kultúrnych inštitúcií v zriaďovateľskej pôsobnosti miestnej samosprávy. V júli k nám vstúpila Asociácia kultúrno-osvetových inštitúcií, ktorá má v členskej základni tridsaťtri kultúrnych inštitúcií v pôsobnosti regionálnej územnej samosprávy, teda VÚC.

• Ako by ste zhodnotili doterajšiu činnosť AKIS?

Od začiatku existencie poukazujeme na nedostatky a navrhujeme riešenia. V miestnej kultúrnej infraštruktúre máme okolo tritisíc objektov. Takmer všetky boli postavené do roka 1989. Z toho vyplýva, že potrebujú obnovu. Niektoré sa podarilo čiastočne obnoviť. Tu sme prišli s návrhom pasportizácie týchto kultúrnych objektov, aby sme poznali objem finančných prostriedkov na ich obnovu. Takúto komplexnú obnovu samospráva z vlastných zdrojov nedokáže zabezpečiť. Slovensko v tomto výrazne zaostalo. Napríklad Poliáci pripravili niekoľko europojektov, prostredníctvom ktorých uskutočnili obnovu kultúrnej infraštruktúry. Za tri roky sa nám podarilo presvedčiť na ministerstve kultúry vtedajšieho štátneho tajomníka Konráda Rigóa a rezort na túto pasportizáciu vyčlenil finančné prostriedky. Úlohu realizácie tejto pasportizácie zadalo Národnému

osvetovému centru. Ako asociácia sme boli iniciátormi aj spolupripravovateľmi celého procesu. Tu sa však opäť v plnej nahote ukázalo, že pre štátneho úradníka verejný záujem je na vedľajšej koľaji a celá pasportizácia dopadla, ako dopadla. Namiesto tritisíc objektov pasportovali tisícpäťsto

ktorý by mal nastaviť výrazné zmeny oproti doterajšiemu stavu. Treba tento dokument dokončiť a najmä uviesť do života. V októbri tohto roka má byť Slovensko pripravené na čerpanie zdrojov EÚ, vyčlenených pre Slovenskú republiku. V oblasti kultúry treba dôkladne poznať východiskový

cia miestnej a územnej samosprávy. Všetci členovia asociácie sa zhodujeme v názore, že je nevyhnutné, aby štát venoval tomuto sektoru kultúry náležitú pozornosť. Zvlášť v tomto zložitom čase, keď sa tieto inštitúcie dostali do veľkých ťažkostí pre ich nútené zatvorenie po nariadení štátu.

Mnohé kultúrne domy v mestách a obciach a podujatia v nich oživujú len nadšenci nezištným prístupom a úprimným vzťahom k zachovávaniu regionálnych zvykov a kultúrnych tradícií.

a v zmluve stanovený rozsah skúmania realizovali tak na tridsať percent. V konečnom dôsledku vyplatili celú zmluvnú sumu. Dokonca sa nám usilovali vysvetliť, že to dopadlo lepšie ako podľa zmluvy. Verím, že pre niekoho áno, ale nie pre miestnu a regionálnu kultúru.

Spolu so ZMOS-om sme kompetentným odborne pripomenovali projekt kreatívneho priemyslu. Roky vysvetľujeme, že kreatívne centrá po celom Slovensku už stoja. Majú svojich vlastníkov (mestá, obce), je potrebné ich obnoviť a nastaviť ich činnosť. Sú to všetky kultúrne domy na Slovensku. V mnohých sa kreatívne činnosti vykonávajú na kolene, bez podpory štátu. Ak by štát správne nastavil výzvu, obnovili by sme kultúrnu infraštruktúru, nastavili a zatraktívili činnosti, zvýšili zamestnanosť, a tým viac zatraktívili tento sektor pre každého, kto chce v tomto sektore pracovať a rozvíjať svoj talent a zručnosti. Tu je nevyhnutné myslieť najmä na mládež. Všetci sme dúfali, že po tejto radikálnej zmene vládnej moci sa situácia výrazne zmení. No ona sa aj zmenila. Tí, ktorí vládli v minulom období, nás vypočuli – a urobili po svojom. Teraz sa to výrazne zmenilo. Títo nás doteraz neboli ochotní ani vypočuť. Takto by som mohol v našich návrhoch pokračovať ďalej. Pre tých, ktorých to zaujíma, odporúčam našu webovú stránku www.fakis.sk, na ktorej sú umiestnené všetky naše návrhy.

• Aké máte priority do nasledujúceho obdobia?

Neustále sa budeme usilovať o dosiahnutie cieľov, ktoré sme si vytýčili. Na nedokončenú pasportizáciu musíme upozorniť kompetentných. Musí sa zrealizovať tak, aby sme poznali finančnú náročnosť obnovy kultúrnej infraštruktúry. Chceme dosiahnuť, aby program obnovy schválila vláda. V minulom volebnom období bola začatá práca na stratégii miestnej a regionálnej kultúry a kultúry národnostných menšín do roka 2030. Je to veľmi dôležitý dokument,

stav a na základe stratégie stanoviť priority. Chceme byť pri tom, aby sme miestnej a regionálnej kultúre významne pomohli. Pre ministerstvo kultúry chceme byť nápomocným a odborným hlasom zdola. My to určite nevdáme. Na Slovensku v tomto ťažkom období dochádza k spojeniu celej kultúrnej obce.

• Miestna a regionálna kultúra je neoddeliteľnou súčasťou celoslovenskej národnej kultúry. Do akej miery sa štát spolupodieľa na jej financovaní?

V súčasnosti je miestna a regionálna kultúra financovaná sčasti podielových daní mestami, obcami a VÚC. Ďalším výrazným zdrojom sú príjmy z vlastnej činnosti, ktoré v niektorých prípadoch tvoria až päťdesiat percent rozpočtových príjmov organizácie. To sú tie kultúrne organizácie, ktoré boli veľmi aktívne. Doplnkovými zdrojmi príjmov sú národné projekty, ktoré vyhlasuje ministerstvo, alebo fondy ako Audiovizuálny fond, Fond na podporu umenia, Fond na podporu národnostných menšín atď. V tomto čase sa neustále skloňuje výrazná pomoc EÚ pre Slovensko až vo výške štyridsať miliónov eur. Je to obrovská šanca aj pre celú slovenskú kultúru. Záleží na politikoch, ako s touto výzvou naložia. Ak budú ochotní počúvať odborný hlas zdola, kritiku nebudú považovať za osobný útok na ich majestáť a verejný záujem sa v ich hodnotovom rebríčku dostane na prvé miesto, tak sa na Slovensku posunieme výrazne dopredu.

• Súčasná koronakríza priniesla aj krízu v kultúre. Ohrozená je práve najviac miestna a regionálna kultúra. Venuje štát dostatočnú pozornosť, aby celkom nezahynila?

Asociácia vznikla v roku 2015 najmä preto, aby sme poukázali na nedostatky, navrhli konštruktívne riešenia a dosiahli adekvátny záujem štátu o miestnu a regionálnu kultúru. Ministerstvo kultúry dlhodobo prezentuje, že je to výsostne kompeten-

Každý si uvedomuje zložitú situáciu tejto doby. Tiež aj pracovníci kultúry. V sektore miestnej a regionálnej kultúry pracuje okolo sedemtisíc zamestnancov. Sú to prevažne nadšenci, ktorí nepozerajú, či je piatok a či sviatok, majú kumulované pracovné náplne, lebo organizácie sú personálne poddimenzované. Pred krízou títo ľudia vymýšľali rôzne aktivity, aby vo svojich organizáciách navýšili vlastné príjmy. Teraz ich to dobehlo, keďže z dôvodu zatvorenia vlastné príjmy v týchto organizáciách dosiahli nulu. Je jasné, že tu má podať pomocnú ruku štát. Verím, že sa tak stane. Trvá to už však prídlho.

• Už v apríli ste ako Asociácia kultúrnych inštitúcií Slovenska poslali otvorený list predsedovi vlády SR a ministerke kultúry SR, v ktorom žiadate, aby sa na kultúrnych a osvetových pracovníkov v samospráve vzťahovali opatrenia ako na súkromný sektor. Ako naň zareagovali súčasní vládni činitelia?

Zareagovali. Pani ministerka v kuloároch vraj povedala, že sa s Kobielskym nikdy nestretne. Podľa toho aj doteraz koná. Spočiatku som komunikoval so štátnym tajomníkom Radoslavom Kutašom. V tomto čase už prestal so mnou komunikovať aj on. Viackrát som pani ministerku požiadal o stretnutie. Bohužiaľ, dodnes od nej neprišiel nijaký návrh na termín stretnutia. List, ktorý som zaslal páňovi premiérovi, jeho kancelária odstúpila na vybavenie pani ministerke kultúry 18. 6. 2020. Zatiaľ nepoznám výsledok. Hovorí sa, že trepezlivosť ruže prináša. Verím, že sa ľady pohnú aj v rezorte kultúry. Dvadsiateho augusta sa na ministerstve kultúry konalo stretnutie ministerky so zástupcami viacerých asociácií, medzi nimi aj AKIS. Po predložení zoznamu osôb, ktoré mali zastupovať jednotlivé asociácie na spoločnom rokovaní, kancelária ministerky kultúry oznámila, že meno Alfonz Kobielsky je neakceptovateľné, keďže je v konflikte záujmov, čo nie je pravda. Ide

Predseda Asociácie kultúrnych inštitúcií Slovenska Alfonz KOBIELSKY má pre antipatie šéfky rezortu dvere na Ministerstvo kultúry SR „zarúbané“...

mi najmä o vec, okamžite som delegoval podpredsedu AKIS Ing. Rastislava Marka a členku Správnej rady AKIS Mgr. Jarmilu Žiškovú. Dôležité je, že sa začal dialóg ministerstva s kultúrnou obcou. Táto kríza spôsobila aj v rezorte kultúry obrovské problémy. Ak v tomto štát neprijme účinné opatrenia na záchranu, slovenská kultúra veľmi utrpí. V sektore miestnej a regionálnej kultúry ide v prvej línii o udržanie zamestnanosti a zachovanie jestvujúcich organizácií. Aj súčasná situácia potvrdila, že kultúra bude najviac postihnutým rezortom.

• Matica slovenská okrem vedeckej činnosti pôsobí aj v miestnej a regionálnej kultúre. Do akej miery spolupracujete s najstaršou národnou ustanovizňou v tejto oblasti?

Ako Asociácia sme zatiaľ spoluprácu nerozvíjali, ale ako riaditeľ domu kultúry mám bohaté skúsenosti s oblastnými organizáciami pri organizovaní rôznych podujatí, na ktorých členovia týchto organizácií prezentovali významné historické udalosti slovenských dejín. Musím povedať, že sú to nadšenci prevažne z radov mládeže, ktorí formou divadelných predstavení takto verejnosti približujú napríklad fragmenty zo života významných slovenských osobností, ako boli M. R. Štefánik, Dr. Cyril Daxner a iní. Určite je to tak na celom Slovensku.

• Terajšie vedenie rezortu kultúry vníma súčasné poslanie Matice slovenskej ako anachronické. Ste rovnakého názoru?

Je smutné, že štát sa sústavne zbavuje zodpovednosti na smerovaní a rozvoji miestnej a regionálnej kultúry. Za uplynulých tridsať rokov pozorujeme napríklad v osvetových zariadeniach prirodzený odliv pracovnej sily pre odchody do dôchodku. Keďže zriaďovateľ chce ušetriť, nových pracovníkov neprijíma. Čo nastáva? Prirodzene sa znižuje produktivita danej organizácie. Následne v novom volebnom období príde povedzme „osvietené vedenie VÚC alebo obce“ a zistí, že také kultúrne alebo osvetové zariadenie je neefektívne a je potrebné ho optimalizovať. V rámci optimalizácie ho zlúčia s niečím, napríklad s knižnicou, múzeom, galériou, a možno aj hocičím. Takito osvietení politici, ktorí vôbec nepoznajú problematiku rezortu a nemajú ani ochotu ju spoznať, pretože odmietajú komunikáciu s odbornou verejnosťou zdola, prijímajú potom takéto „skvelé rozhodnutia“. Nepoznám, v čom tkvie nezmyselnosť Matice slovenskej. Ako som už spomínal, poznám niekoľko veľmi aktívnych oblastných organizácií Matice slovenskej, ktoré robia veľmi zásluhnú prácu najmä s mládežou. Ak by som viedol rezort kultúry, bol by som hrdý na to, že v takých zložitých podmienkach, aké má na Slovensku miestna kultúra, je ochotný niekto pracovať a kultúru rozvíjať. Hľadal by som zdroje, ako týmto ľuďom pomôcť, ako vytvárať nové kultúrne organizácie, pretože tento národ to potrebuje ako soľ.

Davisti a záchrana národného smerovania počas normalizácie pred rokom 1989

Advokáti národnej myšlienky v ľavicovom prostredí

Lukáš PERNÝ – Foto: archiv

Novomeský, Clementis, Okáli, Mináč, ale aj Husák chceli budovať socializmus cestou, ktorá mala zdôrazniť slovenské kultúrne záujmy. Sám Novomeský bol predsedom aj čestným predsedom Matice slovenskej i Spolku slovenských spisovateľov. Na rozdiel od dogmatikov, pre ktorých robotník nemal vlasť, boli davisti na strane vlasteneckého socializmu, čo prízvukovali od SNP až po Košický vládny program. Či sa to podarilo, alebo nepodarilo naplniť, je na pováženie.

Ladislav Novomeský patril medzi komunistických politikov, ktorý si nedával obrúsok pred ústa. Kritizoval režim. Bol predsedom Matice slovenskej.

Nasledujúce riadky sú reakcia na rôzne analógie pokusov likvidovať Maticu v rôznych historických obdobiach – od monarchie cez socializmus až po súčasný liberalizmus. Chápe, že sa pred rokom 1989 urobilo veľa krivd, ale treba si uvedomiť, že nie všetci komunisti participovali na likvidácii národnej kultúry, ba práve naopak, boli to davisti a vlastenecky zameraní socialisti, ktorí sa usilovali uchrániť slovenskú národnú kultúru pred dogmatizmom.

■ REAKCIE NA ŠTÚRA

Novomeský vo svojich textoch zdôrazňoval potrebu nadväznosti aj na cyrilometodskú tradíciu a kresťanské základy našej kultúry. Gustáv

Husák zase oceňoval pôsobenie štúrovcov: „Štúr pochopil vývinovú tendenciu modernej doby a že sa jednoznačne postavil na stranu ‚utisnutých a odhodnených‘ ľudových vrstiev i národov. Z poznania zúfalej situácie ľudových mas, z túžby zmeniť ju vytvára skupina štúrovej inteligencie, nezaťažená rodovými či majetnými výsadami, revolučno-demokratický program odstránenia feudalizmu a zrušenia poddanstva. V súhrnom pohľade je úloha Štúra a jeho spolubojovníkov v našej národnej histórii vysoko pozitívna a obdivuhodná.“

A podobne to vidíme aj u Novomeského, ktorý v odvolaní sa na Štúra zdôrazňoval potrebu všeobecnej gramotnosti: „Nerozumeli ste

azda doslovne storočnej slovenčine Štúrovej? Táto najjasnejšia hlava hovorí v podstate toto: ‚Najlepšie sa zdiera a vykorisťuje ľud nevedomý a zaostály...‘“ O štúrovcach a revolúcii 1848 napísal niekoľko štúdií, najmä po roku 1945 a v šesťdesiatych rokoch.

Aj Clementis zdôrazňoval úlohu Štúra a národných buditeľov: „Štúr si získal celú českú mládež svojimi demokratickým a slovanským radikalizmom a pozdejšie aj svojich bývalých odporcov z radov generácie staršej. A tak zahájil nové obdobie srdečnej spolupráce týchto dvoch, viac než najbližších dvoch slovanských národov. Spolupráce, bez ktorej by Slováci neboli získali národnú slobodu v roku 1918.“

■ SOCIALISTICKÍ AUTORI

Clementis viedol v Londýne vysielanie o národných buditeľoch a Slovanstve, z čoho neskôr vyšli knihy ako dielo Slovanstvo kedysi a teraz, kde sa venuje panslavizmu, štúrovcom či Jánovi Kollárovi. Málokto vie, že napríklad Daniel Okáli presadil názvy miest podľa slovenských národných buditeľov (Kollárovo, Štúrovo, Bernolákovo atď.). Davisti, teda hnutie, komunita socialistických autorov, ktorí v dvadsiatych rokoch tvrdo vystupovali proti konzervativizmu, sa vyvinuli neskôr na najväčších obhajcov národnej myšlienky v ľavicových kruhoch. Pre neskorých davistov bolo internacionálne a národné spojenými nádobami. Na potvrdenie uvediem cenný

rarity text z otváracieho prejavu na obnovujúcom Valnom zhromaždení Matice slovenskej v roku 1968. Laco Novomeský v ňom má vety, aktuálne aj pre dnešok: „Veď za tých vyše sto rokov od moyzesovsko-kuzmányovskej prísahy nezaznamenala maticná história pokojný, rovnomerný a ničím nenarušovaný tok, pretože tak ako samotné dejiny národa spetrujú zarmucujúce nížiny, zápasy o ich prekonávanie a svetlé výhľady do budúcnosti i maticné dejiny sú vlastne len ich verný odrzadľovaním.“

■ (NE)SMIEŠNY BOJ...

Novomeský pripomína analógiu s obnovovaním Matice v roku 1919 a zákaz Matice v roku 1875: „No všimnite si, že všetky tie kampanovite sa opakujúce vzťahy od 50. rokov proti buržoáznemu nacionalizmu ... týkali sa napokon samotnej Matice slovenskej ... smiešne na tomto nesmiešnom boji bolo, že sa opieral o socialistické zásady. Jeho zástavnikom sa videlo, že socializmus im dal právo ignorovať akýkoľvek prejav národného povedomia ... zabudli na novšiu poučku socializmu, že revolučný zápas neuvolňuje len skryté sily internacionálnych mas ... ale že k životu, že k životu prebúda aj národné odlišnosti a úctu k nim...“ rozčuľuje sa Novomeský a dodáva, že keby toto jeho súdruhovia pochopili, nebolo by žiadnych bojov proti buržoázny nacionalistom.

Týmto „bojom“ urobili hanbu samotnému socializmu, hovorí Novomeský. Novomeský zdôrazňuje, že napriek zrušeniu Matice snahy národniarov neutíchli a prežili. Odvoláva sa tiež na Kollárovo heslo: „Sám svobody kdo je hođen, svobodu zná vážiti každou.“ V Herderovom duchu volá po humanizačnom poslaní Slovanov a povinnosti národniarov upevňovať dobré vzťahy aj s ďalšími národmi.

Obnovenie Matice v roku 1968 Novomeský považuje za jedno z víťazstiev demokratizačných snáh v roku 1968. Prečo pripomínam práve tieto súvislosti? Tak ako pred rokom 1989 tak i dnes sa nájdu ľudia, ktorí uchovávali našu kultúru pre budúce generácie aj za cenu perzekúcie, a to bez ohľadu na prevládajúcu ideológiu. Takýchto ľudí by sme si mali vážiť a pripomínať si ich.

Autor napísal knihu Kultúrna revolúcia Laca Novomeského.

Európska komisia čaká na naše projekty do digitálnej a zelenej ekonomiky

Jeseň je na spadnutie a kabinet je ticho

Róbert HÖLCZ – Foto: Štefan KAČENA

V boji proti negatívnym následkom pandémie na európsku ekonomiku sa Európska komisia rozhodla zaplaviť finančný trh obrovským množstvom lacných návratných úverových, ale aj nenávratných peňazí. Koľko z nich sa investuje na udržanie doterajšej úrovne sociálneho štátu, sa zatiaľ nevie, keďže spomínaná komisia dosiaľ neschválila nijaký projekt, na ktorý by sa zmienené peniaze mali použiť. Nahlas sa však hovorí, že peniaze majú ísť nie na splácanie doterajších dlhov, ale na nevyhnutné štrukturálne zmeny v domácich ekonomikách. Či tam budú patriť aj zmeny v sociálnych systémoch, môžeme len tušiť, keďže vláda sa sústreďuje na medicínsku stránku zápasu s koronavírusovou pandemiou.

V trhovej ekonomike poznáme niekoľko systémov sociálneho štátu – liberálny, ktorý sa obmedzuje na základnú záchrannú povinnosť, potom konzervatívny sociálny štát, ktorý presadzuje cez verejné poistenie zásluhovosť a napokon sociáldemokratický sociálny štát, ktorý presadzuje solidaritu bohatších voči chudobnejším. Vo väčšine štátov je politika sociálneho štátu garantovaná ústavou. V našom prípade je garantované bezplatné školstvo, čiastočne zdravotníctvo, vek nároku na odchod do dôchodku, minimálna mzda a minimálny dôchodok, peňažná podpora je vyplácaná na princípoch solidarity a zásluhovosti. Naša sociálna solidarita predstavuje podľa dostupných informácií takmer sedemdesiat percent k HDP, pričom priemer OECD je takmer dvadsaťjeden percent. Najvyššia sociálna solidarita je vo Francúzsku – takmer tridsaťdva percent. V tejto súvislosti treba však povedať, že čím vyššia je sociálna solidarita, tým vyššia je zadlženosť členského štátu Únie.

právom zvedaví, s akými zmenami môžeme od budúceho roka počítať. Asi najväčšie nás čakajú v dôchodkovom systéme, pokiaľ ide o stanovenie veku nároku na odchod do dôchodku, v minimálnom dôchodku a ako napokon každý rok v stanovení minimálnej mzdy. Do súladu sa bude musieť dostať narastajúci počet dôchodcov a klesajúci počet zamestnancov, ako aj zohľadniť terajšiu globálnu hospodársku recesiu, ktorá neumožňuje tak ako doteraz zvyšovať nielen minimálnu mzdu, ale ani systém príplatkov k nej.

Predchádzajúca koalíčná vláda presadzovala politiku sociálneho štátu cez sociálne balíčky, ktoré zvyšovali deficit verejných financií a verejného dlhu k HDP. Pomohli najmä dôchodcom a mladým rodinám, čo určite bolo správne. Škoda, že sa popri nich nemyslelo aj na potrebu vytvárania rezervných fondov, ktoré nám

V bruselskej centrále EÚ sa rozhoduje o miliardách ekonomickej pomoci pre krajiny spoločenstva, ale prv ako ich jednotliví uchádzači dostanú, musia predložiť zmysluplné plány s odporúčaním, že musia byť prednostne zamerané na digitálne a zelené projekty.

Zabezpečiť doterajšiu udržateľnosť sociálneho štátu na Slovensku bude v budúcnosti problém. Terajšia vláda si to uvedomuje, preto budeme

dnes tak chýbajú. Terajšia koalíčná vláda občanov pred voľbami uistovala, že na doterajšie sociálne opatrenia nebude siaháť, a ak dôjde k určitým zmenám, budú dôsledkom pandémie, ktorá výrazným spôsobom obmedzuje budúce financovanie aj sociálneho štátu. Nedávno však Matovičov kabinet schválil prvý sociálny balíček v sume päťsto miliónov eur, ktorý má viac pomôcť mladým rodinám.

Slovensko bude mať v najbližších siedmich rokoch k dispozícii takmer štyridsaťštyri miliárd eur, v čom je započítaných aj osem miliárd doteraz nevyčerpaných eur z končiacieho európskeho rozpočtu. Z nového európskeho rozpočtu na nasledujúcich sedem rokov máme dostať 18,6 miliardy eura a ostatné peniaze zo spomínaného fondu obnovy predstavujú sumu 7,5 miliardy eura. Do balíka dispozičných peňazí treba započítať aj takmer tri miliardy eur ako spolufinancovanie z nášho štátneho rozpočtu a možnosť požiadať o úvery v objeme takmer sedem miliárd eur. Zo spomínaných peňazí však nebude možnosť čerpať skôr ako v druhej polovici budúceho roka za podmienky, že prvý zoznam navrhovaných reforiem zašleme Európskej komisii do jesene tohto roka. Bruselskí úradníci majú dva mesiace čas na konečné schválenie nášho plánu štrukturálnych reforiem, ktorý sa tak bude v nasledujúcich troch rokoch financovať z fondu obnovy. Podľa vyhlásenia Európskej komisie by sa väčšina našich navrhovaných projektov mala týkať investícií do zelenej a digitálnej ekonomiky.

Na začiatku modernej slovenskej štátnosti bolo šesťdesiatjeden krokov k slovenskej identite

Podnety na dovriešenie procesu slovenskej štátnosti

Pavol JAVORSKÝ – Foto: archív autora

„Anonymita Slovenska v Európe a vo svete je až zarážajúca. Zrejme niet v Európe druhého národa, o ktorom by tak málo vedeli čo i len jeho vlastní susedia... Potreba odstrániť clonu z existencie Slovenska a Slovákov, nevyhnutnosť uznania identity Slovákov ako jedného z najstarších európskych národov je preto otázkou mravnou, politickou, ale i ekonomickou. Bez identity a národnej zvrchovanosti niet ani identity individuálnej.“

Toto je úvodné konštatovanie vyhlásenia, ktoré vstúpilo 23. októbra 1990 do slovenskej histórie pod názvom Šesťdesiatjeden krokov k slovenskej identite – memorandum iniciatívy Zvrchované Slovensko. Ako výsledok úvah o stave Slovenska i odpoveď na váhanie a nerozhodnosť časti slovenskej intelektuálnej obce. V istom zmysle prvý podnet na to, aby sa prvého januára 1993 na mape strednej Európy objavili dva nové štáty: Slovenská a Česká republika.

■ OTCOVIA NEZÁVISLOSTI?

Význam iniciatívy vyzdvihol Eduard Chmelár v texte Odklínanie krajiny, ktorý uverejnil v Slove 16. januára 2008, takto: „Akokoľvek bizarne to znie, popri aktívnych politikoch treba za ‚otcov nezávislosti‘ považovať aj autorov výzvy 61 krokov k slovenskej identite z dvadsiateho tretieho októbra 1990, a to Mariána Tkáča, Jaroslava Chovanca, Milana Ferka a Michala Gašpara, v ktorej predstavili pomerne podrobný a dovtedy najucelenejší program zvrchovanosti (v podstate samostatnosti) Slovenska, o ktorý sa neskôr čiastočne opieralo HZDS i SNS (vedené postupne Víťazoslavom Moricom, Jozefom Prokešom i Jánom Slotom), hoci v tom čase Vladimír Mečiar ešte verejne a jednoznačne opakovanne deklaroval lojalitu k zachovaniu spoločného štátu.“

Jej zrod dokazuje, že nemajú pravdu tí, ktorí tvrdia, že slovenská samostatnosť „prišla“ proti vôli intelektuálov. Pravda je však taká, že časť slovenskej inteligencie, ideoví pokračovatelia Hlasu (časopisu, ktorý začali Pavol Blaho a spol. vydávať na priamy Masarykov podnet v roku 1898) a Prúdov, slovenskú štátnu samostatnosť za nijakú cenu nechceli.

Šiesteho marca 1991 podpísalo dvestopäťdesiatjeden osôb vyhlásenie proti prijatí deklarácie o zvrchovanosti, v ktorom sa okrem iného uvádza, že „suverenita národa je predovšetkým kategória ducha. Má najlepšie podmienky v pluralistickej demokracii otvorenej svetu. Myšlienka mystickej národnej jednoty, stelesnená v paternalistickom národnom štáte, vedie každú spoločnosť koncom XX. storočia k izolácii, teda opačným smerom. Sme presvedčení, že pre budúcnosť Slovenska je prvoradé rozvíjanie občianskych a ľudských práv. Sme presvedčení, že národný princíp sa môže najlepšie obohatiť a naplniť len v spolupráci s inými národmi, v dovriešeni rovnoprávneho partnerského vzťahu s českým národom.“

Stanovisko podpísal aj Dušan Dušek, Milan Hamada, Oleg Pastier, Martin M. Šimečka, Ján Štrasser, Július Vanovič, Pavel Vilikovsky, Miloš Žiak, Zuzana Kronerová, Marián Labuda, Emília Vášáryová, Peter Breiner, Marián Varga, Štefan Nosál, Peter Lipa, Miroslav Žbirka, Pavel Demeš, Juraj Jakubisko, Miroslav Kusý, Soňa Čechová, Zora Bútorová, Olga Gyárfášová, Tatiana Rosová, Ján Füle, Ota Plávková, Zuzana Szatmáry, Milan Žitný...

Do takejto „elity“ národa, medzi ľudí, ktorí sa „celým svojim bytím“ postavili proti snahám o zvrchovanosť Slovenska (ale ktorí čoskoro prijali posty vo vláde a nehnusilo sa im byť ani veľvyslancami štátu, ktorý nechceli), zaradili sa podpisom výzvy Za spoločný štát (Kultúrny život 23. septembra 1991) aj Milan Lasička, Martin Porubjak, Martin Bútor, Tomáš Janovic, Karol Kállay, Lubomír Feldek, Olga Feldeková, Martin Huba, Iveta Radičová, Elena Vacvalová, Jaro Rihák, Rudolf Zajac, Magda Vášáryová, Rudolf Chmel, spolu osemstodevätidesiatjeden signatárov.

■ HORÚCE DNI

Tridsaťte výročie vzniku tejto občianskej iniciatívy je akiste príhodným časom na to, aby sme sa vrátili do horúcich dní

Stále žijúci autori historického vyhlásenia 61 krokov a významní matičiari Jaroslav Chovanec (vľavo) a bývalý predseda Matice slovenskej Marián Tkáč

v roku 1990. Aj vďaka iniciatíve 61 krokov Slováci precitli zo spánku, do ktorého ich dostali povojnové udalosti, hrdelné rozsudky pri procesoch s predstaviteľmi Slovenského štátu a aj pri procesoch s „buržoáznymi nacionalistami“.

Prvé náznaky slovenského precitnutia sa ukázali už pri voľbe prezidenta 29. decembra 1989 po abdikácii Gustáva Husáka. Z dvoch kandidátov – Slováka Alexandra Dubčeka, vodcu tzv. Pražskej jari z roka 1968, a Čecha Václava Havla, signatára Charty 77, ktorého ešte pred niekoľkými mesiacmi väznili komunisti, zvolili komunistickí poslanci Federálneho zhromaždenia za prezidenta, čo sa vymykalo logike. Deň predtým Dubčeka zvolili za predsedu Federálneho zhromaždenia, keď sa po dohode s Havlom, ktorá vznikala za nejasných okolností, vzdal kandidatury na post prezidenta. Slováci potrebujú občas osteň do päty.

■ BOJ O POMLČKU

Viaceri sme pochopili, že treba dačo robiť. Tretieho januára 1990 som napísal list vtedajšiemu prezidentovi Václavovi Havlovi. Krátky citát: „V roku 1918, po celých 1010 rokoch, dostalo sa naše meno (rozumej Slovensko) dokonca do názvu štátu, ale viac skoro nič. Česko-slovakizmus bol vlastne i ortielom pre náš prvý spoločný štát... Chceme, aby federácia bola spravodlivou strechou nad domom s dvoma izbami. Aby naše národy v týchto susedných izbách so vzájomnými dvermi a oknami vstúpili i do spoločného európskeho domu... Naším úsilím je mať symetrickú ekonomiku... Symetria, to je spravodlivosť. A spravodlivosť, to sú rovnaké podmienky pre každého... Zmeňme názov nášho štátu na Česko-Slovenská republika. Bez ďalších prívlastkov. A pokiaľ ide o pomlčku, považujeme ju za spojovník. Spojovník medzi dvoma rovnocennými partnermi. Aj svet by mal vedieť, že popri Čechoch žijú v tejto republike i Slováci.“

Odpoveď z Pražského hradu 1990 neprišla, ale práve témy z tohto listu, osobitne „boj o pomlčku“, boli na začiatku procesu rozdelenia Česko-Slovenska. Na jar 1990 prepukla pomlčková vojna, keď česká strana odmietla slovenskú požiadavku vrátiť názov štátu do pôvodného stavu.

Na tomto mieste treba pripomenúť, že štát Slovákov a Čechov sa pôvodne uvádzal v podobe Česko-Slovensko, čo je zrejme aj z prvých poštových známok. Podľa „rodného listu“, originálnych dokumentov z Trianonu, svojprávne Slovensko po boku Česka s veľkým „S“ – Česko-Slovensko, Tchecho-Slovaque, čoskoro však už iba koncovka jedného dlhého slova „Československo“. Václav Havel predložil do parlamentu návrh na zmenu názvu štátu na Repub-

lika česko-slovenská. Napokon – po dlhých rokovaniach i vystúpeniach na námestiach – sa oficiálny názov štátu ustálil ako Česká a Slovenská Federatívna Republika. Pokiaľ išlo o jednoslovné pomenovanie, federálny parlament „dovoliť“ používať spojovník iba na Slovensku

DOKUMENT

a s argumentom, že „česká gramatika pomlčku nepozná“, v Česku, ale i vo svete ostalo Česko-Slovensko Česko-slovenskom. Dvojaké pomenovanie štátu už samo osebe bolo príznačné – štát sa o tridsaťsedem mesiacov po novembri 1989 rozpadol.

■ STRAŠENIE SLOVÁKOV

Prispel k tomu aj český pocit o „doplácaní“ na Slovensko, ktorý bol po novembri 1989 veľmi „intenzívny“ so súbežným naháňaním strachu Slovákom. Napríklad federálny predseda vlády Marián Čalfa, rodom Slováč, dnes už občan Česka, vyhlásil, že po osamostatnení bude slovenská mena trojnásobne na tom horšie ako česká. A nebolo veľa odborníkov, ktorí by mu protirečili. Ako to však už býva v slovenskej časti Európy zvykom, akosi nebolo nazvyš odvahy, akoby sme sa začali báť (alebo aspoň naši významní predstavitelia) možnej samostatnosti, a to napriek tomu, že slovenské dejiny k nej prirodzene smerovali. Myslím najmä na pozíciu Jána Čarnogurského a vtedy „jeho“ KDH, ktorá bola veľmi zložitá, ba priam záhadná. Akoby sa KDH samostatnosti zľaklo, respektíve časovo ju stavalo až na prelom tisícročí, keď pri vstupe Slovenska do európskych štruktúr mali sme získať „samostatnú hviezdičku a stoličku“. Mohla byť predstava, že po splnení podmienok vstupu do EÚ sa jeden štát zmení na štáty dva?

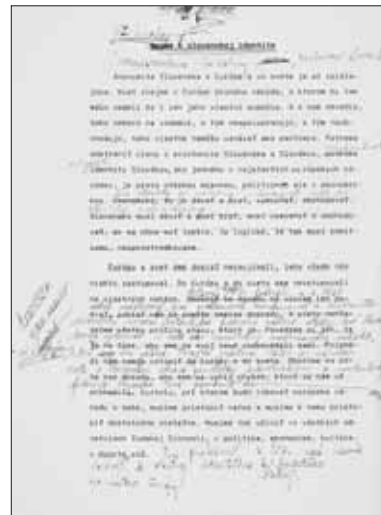
Po voľbách v roku 1990 sa ustanovila vláda zložená z predstaviteľov víťaznej VPN, KDH, Demokratickej strany a ako potom už tradične aj z predstaviteľov maďarskej menšiny. Čoskoro sa strany a hnutia začali deliť na národné a federalistické, pričom z VPN sa oddelilo HZDS a zo zvyšku vznikla Občianska demokratická únia (tá nemala dlhé trvanie), od KDH sa oddelilo Slovenské KDH, neskôršia Kresťanská sociálna únia. Nevýrazná orientácia strán na národnú emancipáciu viedla k vzniku národne orientovaných občianskych zoskupení, pričom jednou z prvých bola iniciatíva, ktorá vznikla v reštaurácii Krym.

■ PREČO 61 KROKOV?

Koncom októbra, v čase, keď prebiehali nekonečné kompetenčné slovensko-české rozhovory, stretli sa v kaviarni Krym pri Dunaji známi z prípravy ústavy: docent štátneho práva Jaroslav Chovanec, autor viacerých monografií, štúdií

a článkov zo štátoprávnej oblasti, Milan Ferko, známy spisovateľ, vzdelaním právnik, profesor správneho práva Michal Gašpar a ja, ekonóm, v tom čase námestník ministra financií. Priniesol som text listu Františkovi Mikloškovi, vtedy predsedovi SNR, ktorý obsahoval 62 nevyhnutných opatrení na dosiahnutie slovenskej identity. Ten list potom sme dopracovali, počet opatrení sa o jedno zmenšil, a tak vzniklo vyhlásenie, ktoré odsúhlasilo spolu tridsať osobností prakticky zo všetkých oblastí. Boli medzi nimi okrem uvedených štyroch ešte napríklad právnici Ján Cuper, Bartolomej Kunc, Mojmir Mamojka, historici Ján Dekan, Ľudovít Haraksim, Anton Hrnko, Richard Marsina, ekonómovia Štefan Králik, Andrej Strýček, Anna Šťavinová, spisovatelia Ivan Hudec, Jaroslav Rezník, Ladislav Ťažký, Milan Vároš a ďalší.

Dokument ako prvý uverejnil 27. októbra 1990 denník Smena, potom nie-

Faksimile originálu pôvodného textu dokumentu 61 krokov k slovenskej identite

ktoré ďalšie periodiká, medzi nimi aj Literárny týždenník so šéfredaktorom Pavlom Števcekom. A tak si slovenská verejnosť mohla uvedomiť, že „Slováci sú vyspelým, moderným národom a musia mať adekvátne miesto v rodine ostatných európskych národov“.

Vyhlásenie sa začínalo „krokmi“ v legislatíve, kde sa požadovalo zakotviť v ústave všetky znaky štátnosti suverénneho národa. V politike sme navrhovali prijať vyhlásenie SNR k národom Európy a sveta, v ktorom sa vyjadria základné postuláty slovenskej politiky, najmä náš priateľský pomer k všetkým národom, podložený našimi dejinami. V oblasti diplomacie sme chceli zriadiť osobitné slovenské zastupiteľstvá v metropolách rozhodujúcich štátov sveta a založiť inštitút na výchovu pracovníkov pre diplomatické služby. V ekonomike a obchode išlo o zriadenie národného emisného centra a vrátenie pod zvrchovanosť slovenských štátnych orgánov minimálne tej časti menového zlata (zlatého pokladu), ktorá vznikla zo zbierok slovenského národa. V kultúre a vo vzdelávaní sme chceli, aby sa obsah učebníc, filmov, novín, televízneho a rozhlasového vysielania zamerlal na uvedomovanie národa, a to tak vo vzťahu k histórii, ako aj k prítomnosti. Navrhovali sme preniesť sídlo trnavského arcibiskupa, metropolitu Slovenska, do Bratislavy a vybudovať v Bratislave národnú svätyňu slovenských svätcov. V časti venovanej športovému hnutiu bola požiadavka zabezpečiť zmenu olympijskej skratky TCH, pod ktorou štartovali česko-slovenskí športovci, na primeranejšiu, v ktorej by bolo reprezentované aj Slovensko písmenom S, ale aj návrh požiadať o vstup Slovenského olympijského výboru do MOV. Išlo nám i o vytvorenie reprezentačných celkov Slovenska najmä vo futbale a v hokeji a ich prihlásenie do medzinárodných súťaží. Chceli

sme uplatniť teritoriálny princíp výstavby armády a ustanoviť osobitnú republikovú a miestnu políciu. V časti Ďalšie opatrenia išlo o požiadavku označovať výrobky zo Slovenska značkou „Made in Slovakia“, uzákoniť ako štátny sviatok Slovenskej republiky 19. september – Deň vyhlásenia slovenskej nezávislosti v roku 1848, pomenovať po slovenských národovcoch (po Štúrovi, Hlinkovi, Štefánikovi a ďalších) gymnáziá, stredné a vysoké školy v Slovenskej republike, na Bratislavskom hrade vytvoriť panteón veľkomoravských a slovenským národným dejateľom.

■ A ČO ĎALEJ?

Vytvorili sme akýsi spolok „presvedčených“, ochotných vykonať všetko na dovriešenie emancipačného procesu. Zverejnenie výzvy bolo významným politicko-právnym a spoločenským počínom, a niektorí sa ho zľakli. Aj preto boli reakcie všelijaké. Aj nepochopenie a neporozumenie, a to dokonca na vládnej úrovni. A tak niektorí z nás mali byť pozbavení pozícií, ktoré zastávali, niektorí sa nedostali na plánované miesta, boli aj takí, ktorí pod tlakom od memoranda odstúpili.

Ale 61 krokov vzbudilo pozornosť nielen vo vláde, ale aj vo verejnosti, začala sa diskusia na stránkach novín. Niektorí (Rastislav Tóth) ocenili, že sa nad problematikou slovenskej identity začínajú zamýšľať intelektuáli. Spisovateľ Ladislav Ťažký vtedy písal, že „61 bodov považuje za myšlienku nahlas“, Ján Svák, riaditeľ Právnického ústavu Ministerstva spravodlivosti SR, mal obavu, že 61 krokov „môže slúžiť ako program pre nové voľby“ a pre neho by to znamenalo vyriešenie otázky, komu dá svoj hlas. No Miroslav Kusý sa vyjadril, že ide o memorandum pochybných kvalít, lebo priraduje k sebe veci dôležité a bezvýznamné.

Publikovaním vyhlásenia sa aktivity iniciatívy neskončili. Ozývali sme sa vždy vtedy, keď o niečo išlo, keď bolo treba latku náročnosti posunúť vyššie, či reagovať na útoky. Boli sme na bratislavskom námestí, keď pred desiatimi prítomnými žiadali zvrchovanosť Roman Kaliský, boli sme pri príprave návrhu deklarácie o zvrchovanosti, resp. o štátnej suverenite Slovenskej republiky, boli sme na Donovaloch týždeň pred voľbami koncom júna 1992, skade sme v mene Kongresu slovenskej inteligencie vyzvali budúce politické orgány na vyhlásenie slovenskej samostatnosti. Väčšinou sme vytrvali v zápase o zvrchovanosť a samostatnosť do konca a potom sa angažovali pri organizovaní, príprave a zriaďovaní nových inštitúcií nového štátu.

Po tridsiatich rokoch zisťujeme, že ani v rámci samostatného štátu sa niektoré naše výzvy nenaplnili, napríklad obsah vysielania rozhlasu a televízie má ďaleko od „uvedomovania národa, a to tak vo vzťahu k histórii, ako aj k prítomnosti“, v Bratislave nevznikla národná svätyňa a 19. september nie je ani len pamätným dňom nezávislosti, Slovensko dosiaľ nemá ani len pamätník neznámu vojaka, a nielenže nijaký panteón, ale ani len sochy a pamätníky svojim veľkým synom a dcéram, a to ani v hlavnom meste.

Pred slovenskou spoločnosťou, ktorá má konečne šancu rozhodovať sama o sebe, stoja nové „výzvy“ a od generácií „po nás“ bude závisieť, ako s nimi naložia. Ide o výzvy zachovať tradičné slovenské hodnoty, chrániť život a rodinu, ale aj o potrebu správať sa ako suverénny štát, dokonca prinavrátiť rozhodovanie o našich veciach do našich rúk. Ak máme byť vzorom Európe – proci sv. Ján Pavol II. a David Wilkerson to od nás očakávali – nemôžeme len nahlúpla plniť prania iných, oných neviditeľných síl, o ktorých však vieme, že existujú.

Prioritou Podvihorlatskej palety je zachovávať kultúrne dedičstvo Ojedinelá kolekcia vojnových obrazov

Text a foto: Marián ŠIMKULIČ

Členov združenia Podvihorlatská paleta z Humenného a ich priateľov pozvala nadácia Krajczáros zo Stoličného Belehradu na výtvarný plenér do zariadenia partnerskej nadácie Za kultúru obcí do Aranyosapáti, obce v blízkosti slovensko-ukrajinsko-maďarských hraníc. Slovenski, poľski a maďarski výtvarníci (pre koronavírus sa ukrajinskí umelci na plenéri nezúčastnili) počas druhého augustového týždňa tvorili diela, ktoré sa stali súčasťou zbierky nadácie Krajczáros. Nadácia svoje aktivity orientuje na rekonštrukciu vojnových cintorínov a hrobov prvej svetovej vojny a podieľa sa i na dobrovoľných medzinárodných kempoch na Slovensku.

Od roka 2014, keď si storočnicu začatia prvej svetovej vojny chceli pripomenúť výstavou, venuje sa aj vytváraniu zbierky výtvarných diel. Dnes je kolekcia obrazov s vojnovou tematikou v Európe ojedinelá. Ako uviedol predseda kuratória nadácie István Németh, v súčasnosti zbierku tvorí vyše sedemsto obrazov od sto tridsiatich autorov, ktoré prezentovali v Maďarsku, na Slovensku, Slovinsku, Rumunsku i Poľsku. Súčasná, v poradí šesťdesiatá druhá výstava prebieha v Székesfehérvári, najbližšia v októbri sa uskutoční v poľskom Rimanowe.

VOJNOVÉ KRAJINOMALBY

Kolekciu možno tematicky rozdeliť na portréty významných veliteľov, ale aj radových vojakov i rôznych ďalších osobností spätých s Veľkou vojnou. Ďalšou oblasťou sú krajinomalby prevažne s vojnovými výjavmi či cintorínmi. Zvláštnu skupinu tvoria obrazy, z ktorých sa možno dozvedieť o bojovej technike či o výsledku práce vtedajších chirurgov, ktorí síce zachránili zranených vojakov, ale trauma z vojny ich poznačila po zvyšok života. Najväčšiu časť kolekcie tvoria červené

Členka Podvihorlatskej palety Anna ŠIMKULIČOVÁ odovzdáva obraz s protivojnovou symbolikou Krajczáros Istvánovi NÉMETHOVI.

Obelisky v Pamätnej záhrade rytierov kultúry hudobného skladateľa Zdenka Mikulu.

maky, ktoré sa stali symbolickým prejavom úcty vojnovým obeť. Tento symbol Istvána Németha zaujal v Londýne v roku 2007 na stretnutí veteránov prvej svetovej vojny a rozhodol sa pre šírenie tejto myšlienky a k aktivitám nadácie pridal aj pripomenutie ukončenia prvej svetovej

vojny zapálením sviece za jej obeť 11. novembra o 11. hodine. K tejto iniciatíve sa pripojilo mnoho ľudí, čo dokazujú aj fotografie zapálených sviec, ktoré došli na stránku nadácie z päťnástich krajín sveta. „Je čas spoločne spomínať,“ dodáva István Németh, iniciátor spomienkových aktivít.

Zoznamovanie so zaujímavým prostredím začali hostitelia v Pamätnej záhrade rytierov kultúry. Nadácia Za kultúru obcí udeľuje ocenenie osobnostiam, ktoré sa významne pričínili o rozvoj kultúry. Aby sa nezabudlo na tých, ktorí už odišli z radov živých, v záhrade vytvárajú okolo líp kruh z dvanástich drevených obeliskov s menami zosnulých rytierov kultúry. S Ferencom Nickom, predsedom kuratória nadácie Za kultúru obcí, sme sa zhovrali o niektorých z nich, ktorí majú korene alebo priamo žijú na Slovensku. Patrí k nim aj Štefan Korpáš z obce Szátmarcseke v Sabolčsko-satmarsko-berežskej župe. Je známy tým, že v obci, kde je na unikátnom cintoríne približne tisícsto drevených náhrobných pamätníkov v tvare člna, sám zhotovil šesťstapätidesiat.

ETNOGRAFICKÝ PAMÄTNÍK

O pôvode náhrobných pamätníkov sa vie málo. Jednou z možností vysvetlenia ich vzniku je, že na meandrami tečúcej Tise patril čln k súčasť života. Podľa samotného rezbára však nejde o čln, ale o štylizovanú podobu smútiacej starej ženy so šatkou na hlave. Cintorín ako etnografický pamätník má aj ďalšie náležitosti, ktoré ho zaradili medzi národné kultúrne pamiatky. Na každom drevenom obelisku sú vyryté písmená ABFRA – začiatkové písmená nesúce odkaz: S nádejou na pokojné vzkriesenie. A tiež na ostrove pokoja a šťastia, ako cintorín nazýva Štefan Korpáš, ktorého predkovia sem prišli zo Slovenska, je na každom náhrobku uvedený okrem mena a dátumu narodenia zosnulého aj počet rokov, ktoré prežil v šťastnom manželstve so svojou manželkou. Ďalšími rytiermi kultúry zo Slovenska sú aj Rudolf Fraňo, spisovateľ žijúci pri Szentendre, ktorý

je členom maďarského i slovenského spolku spisovateľov, či Ján Juhász z maďarského Putnoku, ktorý sa zaslúžil o obnovu kaštieľa Františka Rákociho v Borši. Patrí k nim aj trojica František Mizo, riaditeľ domu kultúry, maliar František Čenteš a predseda spolku dôchodcov pani Srenková, všetci z Békešskej Čaby, mesta, kde žije početná skupina Slovákov. Ako nám povedal Ferenc Nick, ktorý je aj čestným občanom slovenského Veľkého Kamenca, doteraz prestížne ocenenie Rytier kultúry udelili sedemsto štyrom osobnostiam takmer z celého sveta a odovzdali aj štyridsaťpäť Pohárov kultúrneho dedičstva pre mládežnícke zoskupenia. A keď sme hovorili o kultúre obcí, tak nezostalo len pri slovách. Svojím hosťom organizátori ukázali aj jednu z príkladne kultúrne si počínajúcich obcí – Vámosatya.

CHUDOBNÝ KRAJ

V pomaly sa vyludňujúcej dedinke v pohraničí obecné zastupiteľstvo opustené domy vykupuje a zriaďuje v nich rôzne expozície. V jednom je zbierka hrnčiarstva, do ďalšieho zberateľ venoval zbierku uniform, kostýmov a filmových rekvizít, v miestnostiach iného domu si prídu na svoje nadšenci fotografie, v ďalšom je etnografická expozícia. V záhradách domov v rámci aktivačných prác pestujú zeleninu, tohto roku konkrétne papriku, ktorú vykúpujú veľkosklady, a tak sa peniaze vracajú späť do obce. Aj keď východný cíp krajiny je ďaleko od centra, ľudia sa v okolí Tisy snažia o dôstojný život. Je to najchudobnejšia časť Maďarska, ale v prípade kultúrneho dedičstva je klenotnicou, ktorú radi otvárajú pre záujemcov o spoznávanie histórie, tradície, či gastronómie.

Lukáš PERNÝ: Utopisti – vizionári sveta budúcnosti, Vydavateľstvo Maticy slovenskej Kde je hranica utópie a ideológie?

KNiha TÝŽDŇA

LUKÁŠ PERNÝ UTOPISTI VIZIONÁRI SVETA BUDÚCNOSTI DEJINY UTOPIÍ A UTOPIZMU

MATICA SLOVENSKÁ

Matica slovenská vydala vedeckú monografiu člena Politologického odboru MS, sociálneho filozofa, kulturologa a hudobníka Lukáša Perného pod názvom Utopisti vizionári sveta budúcnosti (Dejiny utopií a utopizmu).

Autor je odborník na sociálnu a politickú filozofiu, filozofiu práva, dejiny utopizmu, dejiny ideí, filozofiu dejín a filozofiu kultúry. V úvodnej kapitole Čo je to utópia a utopizmus? sa venuje stručnej charakteristike utópie a utopizmu.

„Aj keď si spočiatku môžeme myslieť, že vieme, čo je to utópia, keď sa ju pokúšame zadefinovať, jej hranice sa nám začnú rozptyľovať a miznúť pred očami.“ V ďalšej časti publikácie Perný opisuje interpretácie pojmov utópie a utopizmu: 1. Kultúrno-antropologická a filozofická definícia ako univerzálny produkt ľudského myslenia predstavuje prejav kolektívnej pamäti ľudstva, prejavujúci sa v ľudovej kultúre (rozprávky; bájky, povesti; mytológie; zvyky; náboženské rituály; archetypy viazané na vzdialenú minulosť kultúr, národov, náboženstiev; súčasná kultúra). 2. Kulturologicko-umenovedná definícia (kultúrno-umelecký text/iný umelecký prejav) zaraďuje ako literárny žáner opisujúci ideálne alebo k ideálu približujúce sa štáty. K tomuto smeru autor priradil aj poéziu s utopickými prvkami či sociálno-utopických hrdinov (Juraj Jánošík, Viliam Tell, Robin Hood, Stepan Razin). 3. K sociálno-filozofickej a politologickej definícii ako plánu na spoločenskú reformu a politický projekt autor zaraďuje všetky texty, ktorých ambíciou je reforma spoločnosti smerom k utopickému (ideálnemu) sociálnemu zriadeniu.

V druhej kapitole Dejiny utopizmu stručne charakterizuje dejiny utopizmu a v poslednej tretej kapitole Utopia a utopizmus a ako filozofický argument autor hľadá odpoveď na otázku: Kde je hranica utópie a ideológie. V jej závere opisuje kritikov utopií, ako aj liberálnu utópiu. Predkladaná monografia predstavuje širokospektrálny prehľad utópie a utopizmu. Je určená najmä odbornej verejnosti z oblasti politológie, histórie, sociológie, filozofie, kulturologie, ako aj širokej verejnosti.

Matej MINDÁR

MEDAILÓN

Otextoval vyše štyridsať dlhohrajúcich platní, z ktorých mnohé patria do zlatého fondu československej a slovenskej populárnej hudby: Zvonky zvoníte, Divergencie, Konvergencie, viacero albumov M. Zbirku, P. Hammela, J. Lehotského a skupiny Modus či všetky albumy M. Gombitovej, čím sa navždy zapísal do zlatého fondu slovenskej populárnej hudby. V týchto dňoch sa jeden z našich najuznávanejších textárov Kamil PETERAJ dožíva sedemdesiatich piatich rokov.

Autor piesní zo zlatého fondu

Kamil Peteraj sa narodil 18. septembra 1945 v Bratislave. V rodnom meste v roku 1964 absolvoval husľový odbor na konzervatóriu a potom vyštudoval dramaturgiu na Divadelnej fakulte Vysokého štúdia múzických umení. Po štúdiu pracoval ako dramaturg spevohry na bratislavskej Novej scéne, neskôr pôsobil ako spisovateľ v slobodnom povolani.

Prvú báseň uverejnil v roku 1964 v časopise Slovenské pohľady. Hneď v roku 1965 debutoval zbierkou Sad zimných vtákov a jeho kniha vyvolala rozruch a protichodné reakcie. Nasledovala zbierka Faust a margaréty (1981), pozostávajúca z piatich častí, Minutové básne (1986), Útechy (maximy), telegramy (1987), Sekunda rozkoše (1989), Dom panny (1991), Lode v delíriu (1993) a Motýľ z iného neba (1995), rovnako sa vyznačujúce modernou, dynamickou obraznosťou. V dielach spája osobné a nadosobné, časové a nadčasové prvky. V plnej miere sa to odráža v zbierke Lyrické korzo (1991). Tridsaťročnú básnickú ťažbu mapuje výber z jeho tvorby pod názvom Aleluja, schülená (1995).

Vo svojej tvorbe nasleduje úsilia básnikov tzv. trnavskej skupiny. Charakteristickým znakom jeho prvých zbierok je nepravdivý voľný verš a voľná strofická výstavba. Neskôr jeho básne obsahujú nové tematické odtiene, ako sú láska či detstvo. Peterajova poézia má v sebe množstvo motívov z oblasti hudby, a aj jej niektoré kompozičné princípy preberajú konštruktívne a výstavbové zákonitosti hudobných foriem. Stal sa tak jedným z najpopulárnejších textárov slovenskej populárnej hudby. Jeho texty sa vyznačujú kultivovaným lyrizmom a hravosťou. Texty piesní mu vyšli knižne: Texty (1985), Bosá láska (1986), 77 piesňových textov (1986) a Poptexty (1988).

HUMORESKA

Milý Donald, ako si si všimol, na september nezvolám rokovanie G4. Už som to napísal aj Vladovi Vladimirovičovi a Siovi. Pandémia nepustí. Vlado mohol doniesť vakcíny proti korone aspoň pre nás troch. Keďže si vyhlásil sankcie na ruské ústavy, kde ju pripravili, tak nedostaneme nič. Iba ak Covid. Máš inak pravdu, ruskému chemickému a farmaceutickému priemyslu už ani ja neverím. Samý lacný šmejd. Bojovou látkou, ktorej pár gramov by otrávil veľkomesto, sa usilovali Vladovi agenti otráviť jednu rodinu v Anglicku, a nič. Teraz zase skúšali otráviť prostriedkom proti nadmernému požitiu alko-

holu - podľa ruských lekárov, podľa nemeckých novičokom - Vladovho odporcu, tiež prežil. Keby Vlado nebol taký kamarát, tak by som sa prehlásil za jeho nepriateľa. Ja som

vorím si o tom s Vladom, nájdeme riešenie. Pripomeniem mu SNP. Možno tiež pošle lietadlo a ošetrí ma v Moskve. Do dvoch týždňov. Vladovi som tiež napísal, aby nero-

Všetko zlé je však na niečo dobré. Slovenský výrobok Božena Riot, špeciálny stroj na rozháňanie demonštrantov, pôjde dobre na odbyt. Má vo výbave vodné

v niektorých mestách zrušiť políciu. Ľud údajne chce prevziať moc do vlastných rúk. Nevieť prečo, ale pripomína mi to pád Bastily. Ibaže po začiatočnom nadšení nastala vláda teroru. Treba sa učiť z dejín. U nás tiež boli Ľudové milície. Ja vidím hlavnú príčinu nepokojev v núde. Národ má u vás veľa voľného času. U nás oceliarski odborári bojujú za 35,5-hodinový týždenný pracovný čas. Nemecká ľavica presadzuje tridsaťhodinový pre všetkých, ich minister chce štvordňový týždeň. To by sa demonštrovalo. Podľa OECD minulý rok u nás zamestnanec odrobil 1695 hodín. V štrnástom storočí roľník ročne odrobil 1440 hodín. Darma je, pokrok nezastaví.

Milan ČASNOCHA MIKŠ

Darma je, pokrok sa nedá zastaviť

musel ísť k lekárovi špecialistovi do tridsať kilometrov vzdialeného okresného mesta a termín som dostal na jún budúceho roka. Aj keď som mu pripomínal predvolebné sľuby termínov do dvoch týždňov, nepomohlo. Špecialista v našom meste ďalších pacientov neberie. Ako Vladovmu nepriateľovi by mi Nemci poslali lietadlo a odviezli na okamžité ošetrovanie v Berlíne. Poho-

bil zle a neorganizoval nepokoje po celom svete. Kto iný by mohol takýmto spôsobom bojovať proti kapitalizmu. Demokratická polícia potom musí mlátiť demonštrantov v USA, v Katalánsku či v Paríži, nedeokratická v Bielorusku a Libanone. Pred desiatimi rokmi si zamľátili aj naši policajti. Asi demokraticki, lebo demokraciu tu už máme dlho. Aspoň tak sa píše v novinách.

delo, môže striekať na demonštrujúcich slzotvorný plyn, strieľať gumové či ostré projektily, a policajti sa kryjú za jej štítom. Nie amatérske polievanie ako na sviečkovej demonštrácii alebo obušky z Václaváku. Do výbavy Boženy by mohli v Kruptine doplniť aj padlého študenta Šmída. To by už bol inak profesionálny výrobok. Lenže som čítal, milý Donald, že sa chystáte

Slovenský horolezec 20. storočia, priekopník extrémneho lezenia, ale aj trestanec...

Pavel POCHYLÝ – obdivovaný i zatracovaný „Pavúk“

Jozef SLIACKY – Foto: archív

„Nemožné je len jednou z možností,“ hovoril Pavel Pochylý, slovenský horolezec 20. storočia, priekopník extrémneho lezenia. „Pavúk“, ako ho nazvali poľskí lezci, vynikal v tomto náročnom športe bez divákov, ale bol známy aj ako enfant terrible, ktorý najlepšie roky prežil za mrežami. Osudným sa mu stal Malý Kežmarský štít, kde zahynul spolu s mladším bratom Ondrejom pred dvadsiatimi rokmi – 25. februára 2000.

Rodák z Galanty (* 25. septembra 1945) prežíval detstvo pod Bratislavským hradom. Ako osemnásťročný mladík prišiel do Vysokých Tatier a natrvalo sa telom i dušou oddal horám. Zapísal sa výraznými písmenami do slovenského i svetového alpinizmu, ale pre svojský charakter sa názory naňho rôznia: niektorí tvrdia, že mal komplikovanú povahu, iní že nekompromisnú...

SMRŤ V BATOHU

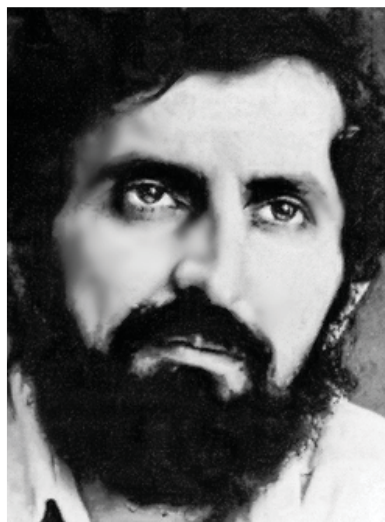
Vari niet väčších tatranských stien, kde by nebol našiel nové výstupové cesty. Len v Galérii Ganku registrujeme jeho päť prvovýstupov. Výstupy, na ktoré iní potrebovali celé dni, zvládol naľahko za pár hodín. Nečudo, že bol trňom v oku najmä staršej generácii tatranských horolezcov. O partnerov si starosť nerobil. Vzal prvého, koho stretol, alebo išiel sólo. Vo februári 1967 vyliezol s Jánom Ďuranom ideálnou superdirektissimou na Malý Kežmarský štít. V roku 1970 prešiel s bratom Ondrejom a Ivanom Diškom v zime celý tatranský hrebeň, o deväť rokov si tento výkon zopakoval, tentoraz sólovo a bez podpory, za sedemdnásť dní!

Z Tatier si to nasmeroval do Álp, kde najväčší ohlas vzbudil zimným sólovým výstupom direktissimou v severnej stene Eigeru v roku 1983. V 1800 metrov vysokej „stene smrti“ prežil trinásť nocí bez spacáku, previs Rote-fall prekonal bez istenia s rizikom života až na devätnásty pokus.

„Buď to teraz prejde, alebo je koniec,“ spomínal na krušné chvíle, v ktorých ho najmenšia chybička delila od istej smrti. V takýchto situáciách akoby sa vyžíval, akoby skúšal, čo v ňom je. Jeho boj s horou a mrazom filmovali z vrtníka. Zranil sa až pri zostupe, keď sa pod ním odtrhol prevej. Poranil si pritom krčný stavec. Zafixoval mu ho lekár gynekológ, ktorý sa na to podujal vďaka jednej Pavúkovej priateľke. Iného východiska nebolo. Pochylý bol totiž vo Švajčiarsku ilegálne (cez hranice prešiel v kufri auta) a bez poistenia.

PROBLÉMOVÝ EVEREST

Na jednej strane skvelý lezec, svetová špička, na strane druhej jeho povaha bola príčinou, že sa nedostával do významných expedícií. Ani František Kele pri organizovaní horolezecko-vedeckej výpravy Sagarmatha '84 s ním

Ani jeden zo slovenských horolezcov nemá vo Vysokých Tatrách toľko prvovýstupov ako Pavel POCHYLÝ, ktorý sa aj preto stal slovenským horolezcom 20. storočia.

nepočítal, ale dal sa presvedčiť Ivanom Fialom, technickým vedúcim, ktorého úlohou bolo riadiť výstup. „Veď ako chceme, aby ho prijala spoločnosť, keď

REPORTÁŽNY PROFIL

my jeho priatelia z vrchov sa naňho vykašleme,“ argumentoval úspešný muž z Nanga Parbatu, poukazujúc na fakt, že sa „Pavúk“ vrátil spoza mreží. „On bol rebel, mnohým liezol na nervy, ale mal v sebe ľudskosť. Kamaráta nikdy nepodrazil. Tých, čo si namýšľali, že sú jeho kamaráti, v tom nechal a potom sa im vysmial. To bol aj prípad jeho nominácie na Everest,“ spomínal Zolo Demján, ktorý s Jozefom Psotkom dosiahol vrchol najvyššej hory sveta.

Po príchode do Káthmandu Pavel Pochylý oznámil, že ide na Everest sólovo Bonningtonovou cestou. Veril, že úspech zohrá pozitívnu úlohu pri posudzovaní jeho prehrškov proti zákonom. Údaje bol nadopovaný. „A tí, čo chodia na Everest s kyslíkom, nedopujú?“ argumentoval. Vraj sa nedržal trasy, ale využil fixné laná a tábory iných expedícií. Dostal sa do výšky 8350 metrov, v zóne smrti pobudol týždeň a pred istou smrťou ho zachránili obeťaví priatelia...

Expedícia Sagarmatha '84 splnila

Pavel POCHYLÝ (vpravo) vo Vysokých Tatrách s Milanom Matisom, ktorý patril k jeho najbližším kamarátom.

„Pavúci“ – bratia Pochylí prišli do našich veľhôr ako „veľká voda“ a zbúrali všetky dovtedy platné konvencie medzi zostavou „starých horských vlkov“, nečudo, že ich – na rozdiel od horolezeckého dorastu – tí starší tatranski horolezci nemali radi...

športové i vedecké ciele, aj keď jeden z dobyvateľov Everestu Juzek Psotka zaplatil za tento úspech životom. Mohli mu kamaráti vrátane Pavúka zachrániť život? Názory na to sa rôznia.

LEOPOLDOVSKÝ HOVORCA

Pavel Pochylý sa vrátil domov sám cez zasnežené Tatry. V neprítomnosti ho totiž odsúdili na jedenásť rokov väzenia za ilegálne opustenie republiky (zadržali ho predtým na maďarsko-juhoslovenskej hranici) a za ekonomický podvod v sume takmer dvestotisíc Kčs. Získané peniaze vložil do horolezectva vrátane spomenutej expedície. Tvrdý trest bol aj výsledkom recidívy, keďže už ako vojak si odpykal šesťnásť mesiacov za to, že odmietol podpísať prisahu ľudu Československej socialistickej republiky a dezertoval. Zo sabinovskej basy sa vrátil s modrou knižkou ako neschopný vojenskej služby. Neskôr mu ostravský

súd naporil šesť a pol roka za nedovolené podnikanie, keď s úspechom a s prirodzeným entuziazmom robil výškové práce. Aj pri obnove Trizuljakovej sochy červenoarmejca na Slavine...

Zadržali ho v apríli 1985 v Tatranskej Lomnici a o končiaroch veľhôr a štítoch mohol snívať v Leopoldove. Za múrmi väznice privítal november '89. Stal sa hovorcom tamojších väzňov a vtedy sa stretol aj so svojim spolužiakom Fedorom Gálom, predsedom Verejnosti proti násiliu (VPN).

„Zo školy si ho pamätám ako tichého, slušného chlapca. Asi v piatej triede mu zatklí ota a dosť ho to zrejme poznačilo. Potom sme sa stretli až v decembri 1989 na VPN, keď tam prišiel ako vyjednávač za väzňov. Tam sa zoznámil s jednou majorkou, krásnou blondínkou, pracovníčkou väzenskej služby. A bola to veľká láska. Potom som sa o ňom dozvedel, až

keď zahynul v Tatrách. Jeho výzor, postava, ale aj charakter boli nezameniteľné,“ spomínal F. Gál. Vtedy dostal šancu vystúpiť v televíznych debatách. Mal inú predstavu o politike a vtedy vraj Gálovi povedal: „Fedor, toto sa neskončí dobre!“

Na slobodu sa nedostal na základe neslávne známej Havlovej amnestie, ale podmienične až 9. marca 1990, teda devätnásť dní pred krvavou väzenskou vzbudou. Dodnes nie je jasné, kto mu pomohol. Hovorí sa Čarnogurskom aj o Mečiarovi, ktorý ako minister vnútra navštívil leopoldovskú väznicu deň pred Pochylého prepustením. Po návrate do civilu sa utiahol do Tisovca, kde sa zamestnal v detskom domove.

OSUDNÝ VÝSTUP

Horolezectvo je však vášeň, ktorú ťažko odolať. Vo februári 2000 prišiel Pavel Pochylý s bratom Ondrejom na „Brnčalku“ (chatu pri Zelenom plese) s náročným cieľom preliezť deväťstometrovou severnou stenou Malého Kežmarského štítu. V silnom mraze a víchre dosiahli vrchol a zostupovali Nemeckým rebrikom. Odrhli pritom lavínu, ktorá ich zmietla do tristometrovej hĺbky. Ani jeden z nich pád neprežil.

Už v októbri 2000 pribudla na stene Brnčalky pamätná tabuľa bratov Pochylých, o rok neskôr vytyčili na ich počesť na Jastrabskej veži novú cestu „Pavúci lezú do neba“ a v roku 2012 vydal publicista Milan Vranka knihu Koniec Pavúkov v Tatrách.

Najväčším ocenením lezeckého umenia Pavla Pochylého je fakt, že jednoznačne dominoval v ankete o najlepšieho slovenského horolezca 20. storočia. Pred rokom RTVS odvysielala filmový dokument Pavúk – horolezec storočia. A nedávno ho opäť reprizovali.

„Nepoznal kompromisy, nepoznal obmedzenia, neuznával hranice a zákony ho nezaujímali,“ povedal o ňom kameraman Milan Matis, ktorý mu dôveroval a spravidla ho na jeho ilegálnej ceste pod Eiger. „Urobil v živote veľa sekov, ale len preto, že mnoho vecí jednoducho ignoroval.“

MLADŠÍ Z BRATOV

Druhý z bratov Pochylých Ondrej bol o štyri roky mladší. Narodil sa 16. novembra 1949. Spoločne absolvovali vyše tristo náročných výstupov vo Vysokých Tatrách, z nich v štyridsiatich prípadoch išlo o prvovýstupy. Bol členom expedícií do svetových veľhôr, ale obľuboval aj lezenie na českých pieskovočoch. „Ondrej bol v tieni Paľa, ale myslím si, že bol ešte lepší lezec ako jeho brat,“ vyjadril sa Pavel Jackovič, ktorý bol medzi prvými pri ich nehybných telách. „Pafo niečo vyliezol, ohúrili a šiel do basy, a tak dokola. Ondrej bol tiež ťažká povaha, ale postupne si potíchu zbieral prvovýstupy.“

Daniel SINAPIUS-HORČIČKA horlil za literárnu tvorbu v materinskom jazyku

Jeden z prvých obrancov slovenčiny

Jozef SLIACKY – Foto: Wikipédia

Najvýznamnejšie dielo barokového spisovateľa Daniela SINAPIA-HORČIČKU vyšlo prvýkrát v roku 1678. Kto sa doň začíta, musí uznať, že naša ľudová kultúra má dlhé tradície a vyrovná sa kultúre iných národov.

„To, čo sa pije s materinským mliekom, je nám o toľko milšie, o koľko sú tie mladšie a slobodnejšie roky detstva drahšie a príjemnejšie.“ Tieto slová na adresu materinského jazyka, ktoré mnohým dnešným ľuďom, najmä mladým, znejú ako archaické, dal na papier v roku 1678 Daniel Sinapius-Horčička v úvode knihy „Neo-forum Latino Slavonicum – Nový trh Latinsko-slovenský, na ktoromž se nekerdeť do hospodárství potřebné tovary prodajné nacházejí, vystavený a ustanovený od Daniela Sinapiuse, nekdy správce cirkve radvanské.“

LUTERÁNSKY KAZATEL

Daniel Sinapius-Horčička, významná osobnosť slovenskej kultúry druhej polovice 17. storočia, sa narodil v Sučanoch pred tristo osem-

desiatimi rokmi 3. septembra 1640. Rozhodol sa ísť v stopách otca – luteránskeho kazateľa. Vedomosti zbieral v Levoči a v nemeckom Wittenbergu. Po návrate dostal miesto rektora v Jelšave, neskôr bol kazateľom v Kameňanoch, v Liptovskej Teplej a v Radvani nad Hronom. V neľahkých časoch prenasledovania protestantov volil život v emigrácii v Sliezsku. Do vlasti sa vrátil po desiatich rokoch, najprv na svoje predošlé pôsobisko v Radvani, ale napokon sa usadil v Levoči, kde okrem toho, že sa venoval kňazským a učiteľským povinnostiam, pomáhal pri redakčnej úprave a korektúre kníh, ktoré vychádzali vtedy v prosperujúcej Brewerovej tlačiarňi. Medzi knihami, ktoré s pomocou Horčičku vyšli, je aj Komenského Orbis pictus.

Ako literát začínal písaním latinských básní pri príležitosti sobášov alebo pohrebov, zapájal sa do náboženských dišpút, pokúsil sa i o tvorbu školských drám a prozaických prác. Dielo, ktorým sa zaradil medzi naše významné kultúrne osobnosti, vychádza z jeho celoživotného záujmu o výroky antických i súdobých poetov a filozofov, ale i slovenského ľudu. Práve zapísaním múdrostí, zdedených po predkoch, drobných sentencií, poučení, prísloví, porekadiel sa usiloval nielen o ich zachovanie a šírenie, ale ukázal na opodstatnenosť literárnej tvorby v materinskej reči. Do protestantmi používanej biblickej češtiny (sám mal české rodové korene) sa snažil vnášať slovenské slová, ktoré poznal zo svojho rodiska a z pôso-

bisk. Vyzdvihoval starobylosť slovenčiny a apeloval najmä na mládež, aby sa tohto vzácneho dedičstva nevzdávala, ale ho chránila a zveľbovala.

Z PRAMEŇA ĽUDU

Slovenský barokový spisovateľ Daniel Sinapius-Horčička zomrel v Levoči priskoro ako štyridsaťsedemročný 27. januára 1688. Jeho

Nový trh latinsko-slovenský vyšiel prvýkrát v roku 1678, ale dnešný čitateľ sa k nemu môže dostať vďaka vydaniu v roku 1988 (pri trojstom výročí autorovho úmrtia), ktoré zrejme nájde vo všetkých väčších knižniciach. V tridsiatich oddeleniach sú mnohé múdrosti, ktoré sme zdedili. Niektoré sú nám známe, niektoré už upadli do zabudnutia, aj keď majú svoju hodnotu. Pritom je zaujímavé, že antickí filozofi, vychádzajúci obyčajne takisto z ľudového podania, mali na rôzne fyzické i duševné otázky rovnaký alebo podobný názor, ako mal slovenský ľud pred stáročiami. Príkladov nájde veľa. Len tak letmo: Dobrý priateľ poznán býva, kedy se súzení ozýva. – Amicus certus in re incerta cernitur – Verný priateľ sa pozná v nebezpečnosti (Ennius); Pravda oči kole. – Veritas odium parit – Pravda plodí nenávisť (Terentius); Vlkovi ovce zveriti. – Aurum monedulae committere – Zlato kavke zveriť (Cicero); Nečekej ptáka dobrého ze záprda smrdlavého. – Mali corvi, malum ovum – Zlá vrana, zlé vajce (Gellius); Smrt' všem lidem činí konec, každý na jej přide tanec. – Mors ultima linea rerum – Smrt' je posledná hranica (Horatius)...

Tri desaťročia oživotvorenej Matice slovenskej v Srbsku Srdečné blahoželania dcérskej organizácii

Zuzana PAVELCOVÁ – Foto: archív MS

Medzi najvýznamnejšie tohoročné jubileá krajanského sveta neodmysliteľne patrí tridsiate výročie oživotvorenia Matice slovenskej v Srbsku. Krajania si ho chcú dôstojne pripomenúť počas tradičných Slovenských národných slávností sériou kultúrnych i vedeckých podujatí v Báčskom Petrovci. Rok 2020 však priniesol nečakané zmeny spôsobené pandemiou koronavírusu. Jubilujúca Matica slovenská v Srbsku ostala bez tradičných osláv i bez účasti hostí, ktorí by si jej významnú činnosť radi uctili i osobne.

Ako náhradu za slávnosti pripravili špeciálny televízny program, ktorý odvysielala RTV – slovenská redakcia televízie Nový Sad v predvečer plánovaných osláv. Krajanský webový portál kulpin.net informoval o príprave reportážneho filmu z Nového Sadu, zo Starej Pazovy, z Petrovca či z Kovačice so zameraním na národné slávnosti a ich význam pre slovenskú menšinu v Srbsku.

Matica slovenská v Juhoslávii bola založená na Národných slávnostiach 14. – 15. augusta 1932. V prvom období pôsobila prerušovane počas dvanástich rokov (1932 – 1941 a 1945 – 1948). Vznikom Spolku vojvodinských Slovakistov (1969) bola jej činnosť na území Vojvodiny suplovaná, pretože spolok si stanovil takmer totožnú náplň práce, akou sa Matica zaoberala vo svojich prvých rokoch pôsobenia.

Návrhy na jej obnovenie vyšli

Budova Matice slovenskej v Báčskom Petrovci

zo Spolku vojvodinských Slovakistov v zime 1989. Zásadný podnet na jej oživotvorenie však odznel 29. decembra 1989 na zasadaní rozšíreného predsedníctva Ochotníckeho divadla VHV scény v Petrovci. Zo zasadnutia bol prijatý

záver vzniku „iniciatívnej skupiny“ v zložení Michal Spevák, Milina Florianová, Vladimír Lačok, Ján Častven a Rastislav Struhár, ktorí vytvorili prípravný výbor pre vznik oživenej Matice slovenskej v Srbsku. Prvé formujúce zasadanie

Iniciatívneho výboru na založenie Matice slovenskej v Juhoslávii sa konalo 17. februára 1990. Za prvého predsedu výboru zvolili Michala Speváka. Popri výbore sa naďalej stretávala iniciatívna skupina, ktorá nepretržite pracovala na programe vzniku Matice slovenskej v Juhoslávii. Kľúčovým stretnutím bolo druhé zasadanie Iniciatívneho výboru pre zakladanie Matice slovenskej 3. marca 1990, kde sa diskutovalo o pracovnej náplni Matice slovenskej v Juhoslávii.

Veľkolepé valné zhromaždenie sa uskutočnilo 5. augusta 1990 v Petrovci vo veľkej sieni Domu kultúry za účasti šesťsto krajanov z dvadsiatich štyroch slovenských obcí. Rokovanie viedol predseda Iniciatívneho výboru Michal Spevák. Práve tu sa rozhodlo o vzniku Matice slovenskej v Juhoslávii, ktorá uskutočnila svoje prvé zasadanie Výkonného výboru 18. augusta 1990. Od toho času píše Matica slovenská v Juhoslávii (dnes už v Srbsku) svoju novodobú históriu.

Svojej dcérskej ustanovizni gratuluje i Matica slovenská so sídlom v Martine na čele s jej predsedom Marianom Gešperom. S hrdoťou na jej nepretržitú tridsaťročnú prácu na roli národnej vyslovuje svoje prianie na jej večné trvanie, energiu, silu, múdre rozhodnutia i pracovitosť.

Vivat Matica slovenská v Srbsku, vivat vojvodinskí krajania!

Matičari z Diakoviec so svojimi deťmi spoznávali Spiš Jedenáste Prázdniny bez nudy

Text a foto: Branislav KOHÚT, tajomník MO MS

Miestny odbor Matice slovenskej v Diakovci aj tohto roka zorganizoval pre svojich členov tradičné letné podujatie Prázdniny bez nudy, zamerané na zmysluplné trávenie voľného času detí a žiakov počas letných prázdnin.

FOTORIPOST

Spišský hrad v celej svojej majestátosti a kráse

Diakovčania si odniesli pekné zážitky aj zo Spišskej Novej Vsi...

Jozef Prokeš vo svojom vystúpení pripomenul význam tejto udalosti, pretože už v 17. storočí sa na tomto mieste prejavila otázka suverenity. „Na to, aby nejaký štát mohol reálne existovať musia byť splnené dve nutné podmienky. Po prvé, aby jeho občania boli ochotní brániť ho. Po druhé, musí mať ustanovenú legitímnu vládu, ktorá vychováva občanov k vlastenectvu a ochraňuje štátnu suverenitu. Prvá podmienka je u nás akotak naplnená, tá druhá, bohužiaľ, nie.“ Podľa Petra Šveca bola bitka pri Veľkých Vozokanoch miestom dvoch navzájom rozdielnych vojenských operácií: „Zo strategického hľadiska išlo o dva radikálne rozdielne zámery aj spôsoby vedenia boja dvoch uhorských aktérov. Treba zohľadniť, za čo bojovali vtedy už z veľkej časti zmadarizovaní uhorskí šľachtici, ktorí prehrali a na počesť ktorých je postavený tento Vozokanský lev. A tiež úplne rozdielny cieľ, za ktorým išli slovensko-uhorskí roľníci z okolitých slovenských obcí, ktorí výpalníkov porazili, na ktorých počesť je tu len táto maličká tabuľa.“

História slovenského národa je spojená s krvavými bojmi proti islamu Presilu Osmanov zdolali hrdinskí roľníci

Text a foto: Matej MINDÁR

Pri pamätníku víťaznej bitky slovensko-uhorských domobraneckých roľníkov vo Veľkých Vozokanoch sa v nedeľu 30. augusta 2020 stretla skupina asi sto päťdesiatich vlastencov. Spoločne si pripomenuli pamiatku našich predkov, ktorí v roku 1652 zvíťazili nad početnou osmanskou armádou. Záštitu nad týmto podujatím prevzal bývalý podpredseda NR SR a podpredseda vlády SR Jozef Prokeš a bývalý poslanec FZ, letec, stratég, publicista Peter Švec.

Jozef PROKEŠ počas vystúpenia pri pamätníku vozokanskej bitky

Vo svojom vystúpení P. Švec ďalej poznamenal, že slovensko-uhorskí domobranci tu bojovali za svoje domovy a suverenitu. „Bojovali hlavou, srdcom a dušou, bojovali asymetricky a nelineárne. Bojovali s tým, čo mali, s čím vedeli narábať, čím nepriateľ pohrdal, s čím nepočítal. Proti čomu sa nevedel brániť. Proti osmanským výpalníkom boli v početnej aj technologickej nevýhode. Poznali svoje prostredie a pod vedením vojaka použili vhodnú stratégiu. Preto vyhrali. V tom je poučenie pre našu generáciu.“ Na záver svojho vystúpenia poznamenal, že naši pred-

šou na Slovensku. Cestovanie vlakom si užili najmä mladší účastníci, starších neodradilo ani viacnásobné prestupovanie, pri ktorom museli preukázať aj svoju kondičku. Počasie bolo premenlivé, ale vydržalo, nálada – tá bola dobrá stále. Vydarené podujatie, na ktorom sa zúčastnilo dvadsaťpäť členov, finančne podporila aj Matica slovenská v Martine formou projektu na ochranu a rozvoj miestnej a regionálnej kultúry v roku 2020 pri príležitosti Roka národnej identity.

MATIČNÉ DEPEŠE

Jubileá v Oravskej galérii

Oravská galéria oslavuje päťdesiate piate výročie existencie a sté výročie narodenia akademického maliara, nadaného organizátora, špičkového znalca umenia Čtibora Belana, spoluzakladateľa galérie a neskôr jej dlhoročného riaditeľa. Obydve jubileá si pripomenie rozsiahlymi výstavami a reprezentačnými publikáciami, ktoré uvedie vo štvrtok 10. septembra 2020 o 16.30 hodine v Župnom Dome v Dolnom Kubíne.

Modlitba o vykúpenie

V Bulharskom kultúrnom inštitúte na Jesenského ulici v Bratislave si môžete po tieto dni pozrieť výstavu Modlitba o vykúpenie bulharskej reštaurátorky a výtvarníčky Sonie Ruskovovej, ktorá žije a tvorí v Nemecku. Ako zaznelo na vernisáži, touto výstavou ikon a duchovných maliieb subtilná zostava pracovníkov BKI, plná elánu a nádeje, otvára po letnej prestávke aj v čase druhej vlny ochorenia Covid-19 novú sezónu činnosti so želaním dobrého zdravia všetkým svojim návštevníkom.

Slovenské sklo vo Francúzsku

Vďaka neúnavnej aktivite vedenia a pracovníkov Slovenského inštitútu v Paríži aj počas zložitých podmienok spôsobených novým koronavírusom môžu francúzski milovníci umenia poznávať kultúru vyspelosť našej domoviny. V týchto dňoch až do 29. novembra môžu obdivovať v Conches-en-ouche vyspelosť slovenských umeleckých sklárov na jedinečnej výstave Slovenské sklo (1960 – 2020), ktorá predstavuje diela našich najlepších tvorcov od založenia Ateliéru skla na VŠVU v Bratislave v roku 1965 až po súčasnosť. Výstava je výsledkom spolupráce Musée du Verre v Conches, SI v Paríži, Slovenskej národnej galérie, Galérie mesta Bratislavy a Slovenského národného múzea. V expozícii sú diela osemdesiatich slovenských umeleckých sklárov takých zvučných mien ako Ján Zoričák, Patrik Ilo, Ašot Haas, Palo Macho, Vladimír Zbyňovský, Eva Fišerová, Matej Krén, Zora Palová, Juraj Gavula a ďalší

Posolstvo Ferdinanda Hložníka

Ešte máme v čerstvej pamäti rezonancie tohoročného sedemde SNP. Medzi autorov, ktorí výtvarne presvedčivo reflektovali udalosti druhej svetovej vojny aj ozbrojeného odboja proti fašizmu na našom území, patrí akademický maliar Ferdinand Hložník (1921 – 2006), mladší brat Vincenta Hložníka. Pravda, tvorba tohto umelca bola ďaleko motívicky oveľa pestrejšia a rozmernejšia, čo sa pokúsi dokumentovať aj najnovší výstavný súbor umeleckej tvorby, ktorý v známej tvrdošinskej Art Galérii Schürger spoločne s jej majiteľkou Annou Lenkovou pripravil náš azda najlepší znalec tvorby svedernickej bratskej dvojice prof. PhDr. Ľudovít Petránky, DrSc. Vernisáž 179. galériovej výstavy pod názvom Posolstvo Ferdinanda Hložníka sa uskutoční v Tvrdošine v piatok 11. septembra o 17. hodine.

Vlci vyhrali

Aj vďaka kritickej nepoddajnosti a aktivite členov lesoschránarskeho združenia Vlci a mnohých ďalších odborníkov z rezortu životného prostredia po trinástich rokoch úsilia vláda SR v minulých dňoch schválila prírodnú rezerváciu Vihorlat aj s jedinečným Morským okom.

Pripravuje Emil SEMANCO

OČAMI MATIČIARA

Slovenský národ mal vo svojej histórii mnoho osobností, ktoré sa výrazne zapísali do našich národných dejín. Medzi takéto osobnosti rozhodne patrí **Ludovít Štúr** a **Alexander Dubček**, preto začiatčným cieľom expedície po stopách národovcov členov spoločenských organizácií – **MO MS** v **Trenčianskej Teplej** a vyslužených vojakov gen. **M. R. Štefánika** i niekoľkých žiakov **ZŠ**, sa **27. augusta** stal **Uhrovec**, rodisko týchto veľkých osobností. Pravdaže, účastníci expedície neobišli ani ďalší významný medzník v živote nášho národa – **Slovenské národné povstanie**, ktoré si pripomenuli návštevou pamätníka na **Jankovom vršku**.

Po stopách národovcov

V expozíciách pamätného domu v **Uhrovci** spoznávajú život a dielo oboch významných mužov. Obe expozície zanechali v návštevníkoch i vďaka pútavému a fundovanému výkladu lektorky hlboký dojem, umocnený aj premietnutím krátkych dokumentárnych filmov zo života týchto obdivuhodných, čínorodých dejateľov. Rovnako silné boli dojmy z **Uhrovskeho múzea**, kde mohli spoznať množstvo atribútov od zranených zberateľov, spojených so životom a s prácou významných obyvateľov obce, hasičov, tamojších sklárov, ale spoznali aj odbojovú činnosť partizánskej brigády **Jána Žižku**, ktorá tu pôsobila, aj dokumentáciu o výstavbe pamätníka na **Jankovom vršku**, ktorý je symbolom hrdinstva v bojoch s fašistami v **Uhrovskej doline**. Na znak vďaky a úcty k obetiam položili účastníci expedície kytičky pri rodnom dome uhrovskeho veľikánov aj pri pamätníku. Návštevu **Uhrovca** ukončili krátkym posedením, spojeným s občerstvením i poďakovaním sprievodkyňi za jej obsiahle a vyčerpávajúce informácie o obci **Uhrovec**. Účastníci spomienkového zájazdu sa zároveň dohodli na stretnutí prvého septembra, počas ktorého si pripomenuli ďalší významný medzník v dejinách nášho národa, a to **Deň Ústavy SR**, ktorá bola prijatá v roku **1992**. Tento deň si uctili pri **Lipke Ústavy** zasadej v minulom roku pri **Obecnom úrade** v **Trenčianskej Teplej** krátkym príhovorom a zaspievaním národných piesní.

Na záver jedno želanie – nezabúdajme na významné osobnosti a významné dni v histórii nášho národa, pripomínajme ich našim deťom a vnukom, aby národná hrdosť pretrvávala a rástla aj v nich, lebo národ, ktorý nepozná svoju minulosť, nemá ani budúcnosť.

Výbor MO Matice slovenskej
Trenčianska Teplá

vydavatel.sk

SLOVAKIA ONLINE

.tasr.

Vladimír STRMEŇ: Nech v nás myšlienky slobody a demokracie zotrývajú...

Matičari siedmy raz pozdravili SNP cyklojazdou

Text a foto: Ondrej BARANEC

Necelá stovka cyklistov zo **Zvolena** si v sviatočné ráno **29. augusta 2020** privstala, aby si **sedemdesiate** šieste výročie **Slovenského národného povstania** pripomenula už po siedmy raz symbolickou cyklojazdou, ktorá viedla cez obce **Sliach**, **Vlkanová**, **Badin** až do **Kremničky**. V mieste štartu „pri **Valaške**“ na **Námestí SNP** vo **Zvolene** účastníkov vypravádzali popri organizátoroch z **OMM** malí hrušovskí heligonkári z **Ragacinky** pod vedením **Mgr. Anny Brlošovej**.

S matičnými vlajkami na bicykloch za doznievajúcich melódii sa peletón pomaly rozbehol smerom na **Banskú Bystricu**. Na prvej zástavke v **Sliachi** položila venček k tamojšiemu povstaleckému pomníku už tradične najmladšia generácia. Na ďalšej zástavke v **Badine** prichádzajúcich cyklistov opäť vítal zvuk muziky, ktorá akoby pripravila predohru k slávnostným príhovorom a príležitostným veršom. Program ukončila matičná hymnická pieseň, ktorá vypravovala cyklistov na poslednú etapu tohtoročnej cyklojazdy k **Pamätníku obetiam fašizmu** v **Banskej Bystrici** – **Kremničke**, kde sa účastníci pripojili k tým účastníkom osláv výročia **SNP**, ktorí si na uctenie obetí v boji proti fašizmu vybrali práve toto miesto krutých represálií domácich prisluhovačov tejto zločinnej ideológie. Aj preto zneli nanajvýš aktuálne slová jedného z posledných žijúcich účastníkov **SNP** **Vladimíra Strmeňa**, ktorý súčasníkom nabádal, aby myšlienky slobody a demokracie zachovali...

Na podujatí okrem položenia kytic a vencov organizátori cyklo-

Takmer sto cyklistov pozdravilo 29. augusta tohto roka výročie **SNP** už siedmou symbolickou cyklojazdou organizovanou mladými matičkami po miestach, ktoré sú s ozbrojeným vystúpením **Slovákov** proti fašizmu spojené.

jazdy ôsmim vojakom z **Únie vojnových veteránov** odovzdali pamätné medaily. A prečo si mladí **Zvolenčania** vybrali práve takúto formu uctenia bojovníkov v **SNP**? **Zvolen** a obce v okolí boli prakticky centrom ozbrojeného odporu a bojov povstalcov, ale aj medzinárodnej pomoci. Nie náhodou je práve tu umiestnený

pod **Zvolenským zámkom** improvizovaný povstalecký pancierový vlak **Štefánik**, je tu aj pamätník vojenským veliteľom povstania generálom **Goliánovi** a **Viestovi** a v meste sú mnohé ďalšie objekty a pamätné tabule bezprostredne spojené so slávnymi kapitolami boja s fašizmom, ku ktorými sa dnes hrdo hlásime.

Členovia a predstavitelia **Matice slovenskej** si **24. augusta 2020** v **Dome Matice slovenskej** v **Lučenci** v rámci podujatia **Tak prišla sloboda** uctili pamiatku právnika a účastníka protifašistického odboja **Juraja Janoška** (1882 – 1945), ktorý bol prvým predsedom **Miestneho odboru Matice slovenskej** v **Lučenci**. Zároveň si vypočuli prednášku vedeckého tajomníka **MS Pavla Mičianika** o druhej svetovej vojne a jej súvislostiach a pozreli si niekoľko filmov z tvorby **Matice slovenskej**. Na akcii sa zúčastnili aj predseda **MS Marián Gešper**, podpredseda **MS Marek Hanuska** a syn **Juraja Janoška ml.**, ktorému predseda **Matice slovenskej** odovzdal **Zlatú cenu MS** pre jeho otca in memoriam. Cena bola udelená v rámci **Roku národnej identity**. Účastníkov podujatia uvítala v **Dome Matice slovenskej** jeho vedúca **Ludmila Lacová**, s piesňami vystúpil spevácky zbor **Rezeda**.

Zlatá medaila odbojárovi Jurajovi JANOŠKOVI

Tak prišla sloboda

Text a foto: Ladislav KOVÁČIK

Na pietnom akte uctenia **Juraja Janoška** v **Lučenci** sa zúčastnili aj predstavitelia **Matice slovenskej**.

Matica slovenská odhalí bustu Andreja Hlinku v Košiciach

Otec národa aj v metropole východu

Veronika MATUŠKOVÁ, hovorkyňa Matice slovenskej

Matica slovenská odhalí 16. septembra 2020 bustu Andreja Hlinku v **Parku duklianskych obetí** na rohu ulíc **Hlinkova** a **Komenského** v **Košiciach**. **Odhalenie pamätníka** bude spojené s kultúrnym programom, so svätou omšou a s prednáškou o živote významného slovenského národovca.

„**Andrej Hlinka** patrí k nositeľom slovenskej myšlienky a národnej identity, no v poslednom období sa stretávame skôr s nespravodlivým označovaním jeho osobnosti za kontroverznú. Vyrcholilo to v júni tohto roka, keď vandali zneuctili jeho pamätník v **Bratislave**. Toto si jedna z najvýznamnejších osobností slovenského národa nezaslúži, preto som rád,

že jeho zásluhy oceníme odhalením jeho novej busty v **Košiciach**,“ vysvetlil predseda **MS Marián Gešper**. Nový pamätník iniciovali matičari z **Miestneho odboru MS** v **Košiciach** pod organizačnou taktovkou **Domu MS** v **Košiciach**. Slávnosť bude spojená s kultúrou, so svätou omšou a s historickou prednáškou, ktorá verejnosti priblíži **Andreja Hlinku** nielen

ako **rímskokatolíckeho kňaza**, ale aj ako národovca, politika a v neposlednom rade člena **Výboru Matice slovenskej**. Slávnostný program sa začne o **16. hodine** v **Parku duklianskych obetí** na rohu ulíc **Hlinkova** a **Komenského**, pokračovať bude o **16.30 hodine** svätou omšou v **Kostole sv. Antona Paduánskeho** a na **Teologickej fakulte** v **Košiciach** sa o **17.30 hodine** uskutoční prednáška o živote **Andreja Hlinku**.

ČITATEĽSKÁ SÚŤAŽ

V **SNN č. 34/2020** sme sa pýtali na nový film z tvorivej dielne **Matice slovenskej**. Správna odpoveď mala znieť, že tento dokument o pôsobení **M. R. Štefánika** medzi čs. legionármi mal názov **Vizionári slovenskej slobody**. Spomedzi správnych odpovedí sme vyžrebovali týchto výhercov: **Lubomíra Sivuľková**, **Kamienka**; **Juraj Wagner**, **Košice**; **Libor Pavúk**, **Žilina**.

• **Pred pár dňami prvého septembra sme oslavovali štátny sviatok. Prijatie akého štátneho dokumentu je s týmto dňom spojené?**

Svoje odpovede posielajte na redakčné kontakty aj v elektronickej forme našej administrátorky **Lubici Rišiaňovej** do **14. septembra** tohto roka.

(se)

PRIPOMÍNAME SI

12. septembra

– pred **stoštyridsiatimi** piatimi rokmi sa narodil politik **Bohuš Kianička** (1875 – 1938); bol funkci-onárom v živnostníckych stavovských a družstevných organizáciách i v **Matici slovenskej**, pôsobil ako zodpovedný redaktor **Slovenského remeselníka** a **Hlásnika**

– pred **osemdesiatimi** piatimi rokmi sa narodil futbalista **Ján Popluhár** (1935 – 2011); v roku **2000** ho vyhlásili za futbalistu storočia na **Slovensku**, najslávnejšie roky zažil v **Slovane Bratislava**, za **Česko-Slovensko** odohral **šesťdesiatdva** zápasov, má bronz z **ME 1960** a striebro z **MS 1962**

– pred **stodesiatimi** rokmi sa narodil kňaz a misionár **Štefan Zloch** (1910 – 1992); odišiel do **Číny**, kde pôsobil u študentov a učil nemčinu v **Peking**, v roku **1951** ho **čínski komunisti** pre náboženstvo zavreli a **trinásť** mesiacov ho väznili, aj v kletke, potom ho vypovedali z krajiny, vrátil sa do **Európy**, ale hneď zasa odišiel ako misionár do **Japonska**

13. septembra

– pred **deväťdesiatimi** rokmi sa narodil historik umenia, pamiatkar a univerzitný pedagóg **Karol Kahoun** (1930 – 2019); venoval sa **gotickej sakrálnej architektúre** u nás

14. septembra

– pred **sto päťdesiatimi** rokmi založili v **Trnave** **Spolok svätého Vojtecha** (1870); najstaršie a najväčšie združenie katolíkov na **Slovensku**, ktoré má dnes **vyššie deväťdesiatšesťtisíc** členov

– pred **sto šesťdesiatimi** rokmi vysvätili **Chrám Povýšenia vznešeného a životodarného kríža** v **Bratislave** (1860); je to **gréckokatolícky chrám** na **bratislavskom Ondrejskom cintoríne**

– pred **osemdesiatimi** piatimi rokmi sa narodil archivár a historik **Elemír Rákoš** (1935 – 2003); patril medzi najvýznamnejších archívnych teoretikov na **Slovensku**, bol priekopníkom vydávania prameňov k dejinám **20. storočia**.

– pred **dvadsiatimi** piatimi rokmi zomrel sochár, výtvarný pedagóg a rezbár **Karol Dúbravský** (1913 – 1995); autor sochy vojaka pod **Urpínom** v **Banskej Bystrici**

15. septembra

– pred **šesťdesiatimi** rokmi sa narodil opemý spevák **Martin Babjak** (1960); venuje sa aj **ľudovej piesni**, málokto vie, že dokáže hrať na **klavír**, **kontrabas**, **husle**, **fúkaciu harmoniku**, **akordeón**, **balalajku**, **päťstrunové bendžo**, **fujaru**, **pišťalu**, **gitaru**

– pred **dvesto päťdesiatimi** piatimi rokmi sa narodil biskup **Alexius Jordánsky** (1765 – 1840); bol prvým národným buditeľom, ktorý presadzoval požiadavky **Slovákov** a obhajoval práva slovenského národa na pôde **uhorského snemu**

– pred **osemdesiatimi** rokmi založili v **Trnave** **Slovenskú katolícku akadémiu** (1940)

– pred **sedemdesiatimi** rokmi v **Spišskej kapitule** druhýkrát zatkli biskupa **Jána Vojaťašáka** (1950); v tom istom roku ho odviekli do **Prahy** a v roku **1951** bol v **Bratislave** v tzv. „**divadelnom**“ procese s „**vlastizradným**“ biskupmi odsúdený na **dvadsaťštyri** rokov ťažkého väzenia

18. septembra

– pred **sto piatimi** rokmi sa narodil spisovateľ **Blahoslav Hečko** (1915 – 2002), brat **Františka Hečka**; venoval sa eseji, literárnej vede, odbornej literatúre i prekladateľstvu, v rokoch **1947 – 1948** bol referentom **Matice slovenskej**

– pred **sedemdesiatimi** piatimi rokmi sa narodil básnik a textár **Kamil Peteraj** (1945); spolupracoval s **Pavlom Hammelom**, **Mariánom Vargom**, **Miroslavom Žbirkom**, **Marikou Gombitovou**, **Robom Grigorovom** či s **Kristinou**